

אונקלוס

שמות יב בא

קעח

אף עָלַי לֵג וּתְקִיפֹת מִצְרַיִם עַל עַמָּא דְאֻחְזָא דְשִׁחְוֹתְהוֹן מִן אַרְעָא אֲרִי אָמְרוּ בְּלָנָא מִיָּתִין: לֵד וְנִמְרָ עַמָּא יָת לְיִשְׁהוֹן עַד לָא חִמַּע מוֹתֵר אֲצוֹתְהוֹן צָרִיר בְּרַבְשָׁהוֹן עַד בְּתַפְיָהוֹן: לֵה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כַּפְתָּיָמָא דְמִשָּׁה וּשְׂאִירוֹ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְכֶסֶף וּמְנִין דְדָהָב וְרַבּוּשֵׁין: לֵד וַיַּיְהִב

גַּם־אֲתִי: לֵג וּתְחֹק מִצְרַיִם עַל־הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ בְּלָנוּ מֵתִים: לֵד וַיֵּשָׂא הָעַם אֶת־בְּצִקוֹ → טָרֶם יַחֲמִץ מִשְׂאֵרְתֶם צָרְרַת בְּשִׁמְלֹתֶם עַל־שִׁכְמֶם: לֵה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְבַר מִשָּׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם בְּלִי־כֶסֶף וּבְלִי זָהָב וּשְׁמֹלֹת: לֵד וַיַּיְהִי

לקט בהיר

רש"י

כלומר לכו עזרו את ה' בזבחה ובחפלה שלא יפגע אתכם בדבר או בחבר ומהיה חפלתכם גם עלי (רמב"ן): קד) כן אמרו ולא כן חשבו, שבענמם ידעו גריעותם ומעשיהם המקולקלים, ולא אמרו משה דלמי הוא, וכן הוא במכילתא (מ"ל), או אפשר שמה שאמרו כולנו ממים הוא דרך גזמא, כלומר לא רק הבכורים, ואעפ"כ לא אמרו משה דלמי הוא, שמה לא אמר שרק הבכורים ימותו, אלא אמר שהבכורים כולם ימותו (ב"ב): קו) פי' לא משום איסור חמץ שלא היה נוהג איסור אכילת חמץ אלא יום אחד, ועל אותו יום היה להם שירי מנה ומרור, ואיסור לא יראה ולא ימצא לא

שלא חמות, שאני זכור (מכיל'): לג) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הכפועים מתים(ק) ה' או י' צבית אחד (ס): לד) טרם יחמץ. המלריים לא הניחוס לשהות(ק) כדי חימוץ (ס): משארתם. שירי(ק) מלה ומרור (מכיל' - תנח'): על שכמם. אף על פי שצבמות הרבה הוליכו עמכם, מתצדים היו(ק) את המלות* (ס - ס): לה) בדבר משה. שאמר להם צמלרים (י"ב ב) וישאלו(ק) איש מאת רעהו (מכיל'): ושמלת.

שינוי נוסחאות המצוה

היה נוהג כל עיקר, אלא זה סיוס פסוק הקודם שכל כך דחקו עליהם למהרם זמן מועט כזה כשיעור חימוץ לא הניחוס לשהות, וזה מיושב מה שאמר פסוק זה כאן, הלא זה היה למחרת בצמלע היום כשילאו, ופסוק הסמוך דהיינו שאלת כלים היה מקודם (ב"ב), ואין זה סתירה למה שאמרו חז"ל צנוסח האגדה עד שנגלה עליהם ממה"מ הקצ"ה וגאלם, כי מה שמייהרו הם וכל פרטי הדברים הכל היה בהשגחה פרטית וע"י נסי נסים (ג"א): קז) מלשון שארית, ולא נראה לפרש מלשון ובתנור ובמשארותיו (ז' כ"ח), והוא כלי שלשין צו העיסה, וכמו שתרגמו אונקלוס, שא"כ מיותר הוא, שכבר אמר את צִקו, ועוד שא"כ נשאר הקושיא שצדיצור הסמוך למה על שכמם ולא על צממות שלהם, ודוקא מלה ומרור ולא פסח שנאמר ולא תוחירו ממנו עד צוקר (מכיל'), ובתרגום ירושלמי שלפנינו "מותר פסחיהון" דלמי שטעות סופר הוא, וז"ל מותר פטריהן שעל מלות מתרגמינן פטירן, וכן הוא ציוצ"ע דמשתייר להון מן פטירי ומרירי: קח) כל כך היו מחבצין שאפילו שירי מלכות שכבר עבר זמן מזה שלהם לא היו רוצים לצוותו לחתו על הצממות, אע"פ שהיו להם הרבה דכתיב (ל"ח) ואין וצקר מקנה כבד מאד (ד"ד): קט) פי' מקושר למטה שבמה ששאלו צוה עשו כדבר משה, ואין פירושו שעשו כל מה שזוה חותם משה שכבר אמר זאת, ומה שחלה הדבר במשה, לפי שנאמר שם דבר נא ואמרו חז"ל בצקשה ממך הזהירם על

אור החיים

הנזק והקרבנות החוטלת: התורה כי אם יצא נציא ויאמר לישראל על פי ה' לֵה. עָשׂוּ כְדָבָר מִשֶׁה. קמ"ג פירוש לא להנחת הכרמל וכדומה שומעין לו חוץ מעבודה זרה, והוא פי מה שהעלה רמז"ס צפרק ט' מהלכות יסודי

אור בהיר

קמ"ג) למה להקדמה הזאת, הלא אמר בפירוש מה שעשו, ורואני שהוא כדברי משה. קמ"ד) פירוש לא לעקור המצוה אלא לפי

בזמן מוקף היבנה למצות מצוה

5

ELEAZAR ben JUDAH of Worms

ספר

הרוקח הגדול

כולל הלכות ופסקי דינים

לרבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל

ועתה נדפס מחדש בתכלית ההידור והשיפור

עם הערות

מהרב הגאון ר' ירוחם ליינער שליט"א

האדמו"ר מראדזין

בהוצאת "מנורה"

מכון למחקר ולהוצאת כתבי-יד וספרים עתיקים

ניו יורק, תשי"ט

מהדורה זו מוגבלת ל-500 טפסים

זהו טופס מספר 179

הלכות פסח

ב

צ"ל לפי שפעמים מכניסו אחר בשר בדוד רוחה או ביורה רוחה וכן סוגג לריך ליבון.
 צפ' בתרא דע"ז (דף עה) הלוקח כלי תבניות מן הגוים את הדרכו ללבן יבון השפוד
 והאסכלא מלבונו צהור וכן עהורין וכן יוכיו הקדרות על מתכה ואופין עליו בלך וכן
 ברזלים שמתקנין בהם דקיקין לריבין ליבון עד כמה מלבונו אמר ר' מני עד שתסיר קליפתו.
 והא דתניא בתוספתא השפוד והסכנין מלבונו פירש רבינו שמריה סכנין הדין דוניא לשפוד
 כדאמר בירושלמי בשילהי ע"ז סכין הוחבו בחרץ שלשה פעמים ודיו. ר' זא בשם ר' יהודה
 הדין דתא אמר' בסכין קטנה חבל בסכין גדולה לריכה ליבון פי' סכין הרוך שפעמים
 שולין בהן :

רנב קדירות חרס קיימא לן צפ' כל שעה (ד' ל) כשמואל דאמר לא יבשרו חלה
 לשהיטו לאחר שפזבן עד לאחר הפסח ועשירי בהן בין במיין בין בלא
 במיין לאחר הפסח חבל בפסח אין לו תקנה דאין כלי חרס יולא מידי דופיו לשולס חבל
 לאחר הפסח קיימא לן כרצא להתערובת לא קיים ר' בשעון :

רס מאני דקוימא דלשתמש בהן ברותחי' לית להו תקנהא כדמשמע צפ"ב דע"ז וצפרק
 בתרא דכתובות (דף קיז) יש לאחר הגעלה מטיילין מים לוגין עליהן כדי בלא
 יבצע ממחמת חומו מים ורתייתן מוכחים צפ' דס העלת (דף קז) גבי מריקה ושטיפה :
רסא בר ארם לריך שלא יכניס דבר שהשמישו בלוק ביורה שנגשילין בה או כלי
 שכבר הגעיל לא יכניס פעם שנייה מלאה שכבר הגעיל ולא יכניס
 קערותיו וכליו להטביל ביורה כאלהת וגם לא יסחא כלי שנגעיל יותר מדלי ביורה וגם לא
 יגעיל כלי גוים עם כלי חמץ. וכלי הרוך או סכין שנגעיל לידו אחד ביורה ומכניס לידו
 האחר ביורה שלא יגעיל במקום שכבר הגעיל :

רסב חבית שמכניסין בה סכר לקיום אם חסם הסכר בכלי לריך להסיר שונו החצית
 ולערות מים בתוכה מיורה רוחתת שהמים רוחתים דומיא נשוח ארבתיה
 דשילהי ע"ז ולא יערה במוס ג' ימים דאמר בר עדי טייעא אגם זיקא וכו' (דף נג)
 לריך לערן מע"ל אחד שלי וכו' שלום לא שגא זמית של עיר לא שגא קנקיים של חרס
 או של עץ אפי' ליר או מוריים שורף קן כמו הגעלה חבל אם היה שופך ע"י משפך זה
 אינו הגעלה :

רסג טהינה לפסח יראה התבואה שלא ירד עליה טל או מטר או שלג כדאמרין
 בשילהי כל שעה (דף מ) גבי הטיא ארצא דלייבצע בחיבתא אם תבואתו
 נפלה במים ימכרנה לפני הפסח ואם מעט מים או שלג על התבואה הים יגרוף אותה
 החיטין ויקח תחתיהם כדאיתא בשילהי כ"ט ירושלמי חד מן הילין דבי ביהאי כוו ליה גברין
 או אגרא דחיטין שאל לרבנן אמר ליה זיל גרוף מה דתחתיכון. וכן היה מעשה בשגל
 מים על שק של קמה וכן שק גבל צטיט שסיה בו קמה וסחיר רבינו שמריה לרקד הקמה
 כדי שישאר הטיסה למעלה והשאר מותר. צפ' כ"ט ושמרתם את המזאת אמר רבא להבינו

→ אפואי כי אפכיתו אפכיתו לשם מלא קסבר צטיין שימור מתחלתו ועד סופו כל איש ישראל
 לריך לילך עם עוחן לעוחן. כדמשמע צפ' הכל שוחטין (דף ז) גבי ר' פנחס בן יאיר הוה
 הכוח גברא דכוס דרי חיטא לפיסחא אמר הלוק מני להאי דבמזאת קא עסיק. צפ' כל שעה
 אין לוחטין שערין לפסח ואם נחת נחבקעו אכוריה וכן אמר רבא אכור ללכות חיטין ושערין :
רסד כל ארם יהא זסיר ליזר כשיקנס בשר שלא יאמר הני קונים בשר
 לפסח אך יאמר ללודך יו"ט כדאמר' צפ' מקום שבהנו (דף נג)

אמר רב יהודה אמר רב אכור לאדם שיאמר בשר זה לפסח שגראה במקדש
 בהמתו ומדאמר רב פפא דוקא בשר חבל חיטי לא ש"מ כל בשר אכור לומר לפסח
 אפי' בשר תרגומת לפסח דאמר' בירושלמי גבי מקום שבהנו שלא לאכול לוי דאמר אפי'
 בשר עגל ואפי' בשר עוף ר' יהודה אומר ובלבד מן השחיטה (פי' ולא ביהם ללוי' או
 קולקום

ל האגור [סימן השג] בשם מהר"י מולין ותשובה אשכנזים [ש"ח מהר"י] סימן נה אות ז:
 מ. שם [ש"ח מהר"י]:
 נ. האגור [סימן השג] בשם: שבלי הלקט [סימן רין על פי הירושלמי] [פסקים פ"ג סוף הלכה א]:
 תגד. טור. שם בשם הרמב"ם [מגן ומלא] צפק ר' [הלכה ה] ומשנה ו' פסק ב' דלמה:

ציונים ר"מ"א

(1) מרדכי [שם ע"פ ירושלמי] פסקים שם; רוקח סימן רכב ע"פ מולין ג. א. ב.:

פירושי שרד

(1) שו"ע סיף ט בריך צטחון וכו'. גם צריך לנקד הקמח. ולא אם ליקד, עיין חק יעקב סימן מ"א סי"ק נ"א:

הגהות והערות

[א] המרדכי בפסקים כמו מ"א כתב דמ"ב בירושלמי "קפ"א" ר"ל שקין ומתן ואלף הוא מדברי הב"י סוף הסימן. ואלה ברכה אליהו דלול צ"ל "כן כתב המרדכי":
 [ב] פטוהרות קלאקא ש"מ ואלף נדפס "דומיין נמו בזה":
 [ג] הוספת מהירות ויניחיה ש"ג:
 [ד] הגהות שגעה ה"א ש"ח מהר"ל סוף סימן נה (והוא דברי השו"ע בסעף ט) דנוהגין לנקד החטים משום תבואה לתורה, ונראה הנחת שגעה דנוהגו לאחר פורים. ועיין מהנהגי מהר"ל הלכות מיקון אפיית המלח נמוט ס שכתב דנוהגין לברר החיטין קודם פסח ח' ו' יום, אבל קודם ל' ח' למוט: [ה] במעגלי דקק כתוב "מתוך" ולא "תבואה לתורה", ועיין חק יעקב ס"ק טה:
 [ו] והוא מהר"י ז"ל [כ"ג עזריה יהושע], שייח נכנס הגדולה הגב"י אות ט:
 [ז] ועיין אצל אברהם סוף סימן מסו, ובפמיה להלכות פסח ט"ז פ"ק א סוף אות טו:

פשיטא כל כך (תרומת הדשן סימן קמ). ונראה לי לדעתי יש להורות דיעת צנמה אינה מתחלת: י"א משום דומיין כו'. כשטוחנין צרחיים תבואה לתורה י"ח, לא יעמנו צאוותו בית לפסח אפילו צרחיים אחרת, כי האצק פורח ומערב. וקטן לא ישמור הרחיים (מעגלי דקק דיני פסח, סוף דייני הנהגים קודם הפסח). עיין סימן מ"א סעף י"ח: **ד"ב** צידך עצמב. שמונה צו יומר מצלוחו: **ל** יג יום או יומים. פירוש, לכתחלה יעמון צ' ימים לפני הלישה, ואם אי אפשר עכ"פ יעמון יום אחד לפני הלישה. ונראה לי דלא צענין מעת לעת רק לינת לילה, ועיין בחו"מ סימן ש"ו סעף ח' [נהגה], ובסמ"ע [ס"ק כא]: **יד** יש אומרים שאסור צ'וש. ובמקומינו אין חוששין לזה. ואפשר כיון שמרקדין, הקמח מתקרב (כנסת הגדולה הגב"י): **טו** ומחמם המים. משמע דצרחיים לזדה לא ממזיך בלא מים. וכן משמע בגמרא [פסקים נט, צ] שהיו רגילין לעשות קמחא דאצטונא, וכמו שכתוב סימן מס"ג [סעף ג]. וא"כ מה שכתוב סעף ו' [נהגה] שלא להניח הרבה שקין זה על זה היינו קרוב ללישה, אבל יום

ח [כ"ד] נוהגים (י) לנקר ^ט הריחים י"א משום דומיין (ז) יום או יומים. ומהר"י ווייל טהנו (כ) בהם תבואה לתורה לסולת ^ט ונוהגים שקמח הראשון שנמחן אחר הניקור [כ"ח] (יח) שומרים אותו עד לאחר הרגל: **ה** [כ"ז] ואנשי מעשה רגילים יב ליתך עצמם אל [מקום] ^ט הריחים ללאות [הם צענמס] ^ט לעמינת קמחיה: **ו** [כ"א] צריך לטחון החטה (ז) יג יום או (י) יומים לפני הלישה ואם טחנו בערב פסח יד יש אומרים שאסור ללוש מצה בו ביום לפי שהקמח [כ"ו] בשעת טחינתו (כ) רותח ^{טו} ומחמם המים והעיסה נוחה להחמיץ:

סימן תנד

באיזה מצה אינו יוצא ידי חובתו. וכו' ד' סעיפים:
א [כ"א] אין יוצאין (א) לא [כ"א] בפת א סובין ולא בפת ^א מורסן על זה היינו קרוב ללישה, אבל יום

או יומים קודם לכן שרי. וז"ע דצירושלמי [פסקים פ"ג סוף הלכה א] לא משמע כן, עיין ב"י [ד"ה כח הרוקח]:
תנד א סובין. פירש רש"י [שם ע, ג ד"ה וסוין] קליפת חיטים הנושרת בשעת כתישה, ומורסן הנשאר צנפה, ע"ש. ב מוכח ק"מ דבא ליד חימוץ, מדיואלין בזה ידי חובת מצה ^א לעת הרי"ף ^א [פסקים י, צ]. ואפשר לומר כיון ^א שהוא ממין הבא ליד חימוץ, יולא בה ידי חובתו. וראיתי מורין שקליפה ^א שקורין שפרי"א אינו מחמיץ, ומיהו זה קליפה מקש, אבל קליפת החטים עצמן ^א אפשר ערך ^א לחם המריק"ש
 פ"ה ה' כ"ה [ונוהגים וכו']. לריך ללכת עם החטים לטחון:
חק יעקב

יומיים קודם לישוה. וכן משמע מדברי השבלי הלקט [סימן רין] שמדמה דין הניח הרבה שקין זה על זה, ללש באותו יום שנשחן הקמח. וכן מבואר במ"א סוף סימן זה. ואם עבר ולש אין איסור בדיעבד, כמשמעות לשון הרב, וכן כתב בנחלת צבי [סי"א ז]: **כ"ד** נוהגים צ'נקר הריחים. וכתב בתשובת נחלת שבעה סימן י"ב דשלוש יום קודם פסח מותר לטחון אף בלי ניקור הרחיים, ע"ש שהאר"ך בהיתר זה. ובשאלה י"ג כתב דאם לא יוכלו בקל לנקר הרחיים כי הוא סמוך לפסח, או שאר הכרח, גם לדידהו היו כשעת הדחק ושוי לטחון בלא ניקור, עכ"ל. ומכל מקום יאפה הכל קודם פסח, כמו שכתבתי לעיל בס"ק י"ג. ועכ"פ יטחון הכל קודם פסח: **כ"ה** [שומרים אותו. וכתב גיסי הרב בספרו אליהו זוטא [ס"ק ז] ועתה נוהגין לכסות הרחיים בפשתן, ולפי זה אפשר להתיר אף הקמח ראשון, עכ"ל. וכתב המ"א [ס"ק יא] בשם מעגלי צדק, כשטוחנין ברחיים תבואה לתורה לא יטחנו באותו בית באותו פעם אפילו ברחיים אחרת, כי האבק פורח ומתערב. וקטן לא ישמור הרחיים, עכ"ל. ולא ראיתי נוהגים בזה, וטוחנין באותו בית לפסח שטוחנין בו קמח אחר, וצריך לומר משום דאיכא לספוקי שמא התבואה אחרת ג"כ אינה לתורה, ואם תמצא לומר שהיא לתורה שמא לא לתת בדרך שנתחמץ, וכמו שכתבתי לעיל ס"ק ט"ז. גם בדיעבד

שערי תשובה

(י') צ'נקר. עיין באר היטב בשם נחלת שבעה. ובשאלת יעב"ץ חלק א' [סימן כג] חולק על זה, וכתב דכיון שנהגו לנקר הרחיים, אפילו קודם שלשים נמי, ולא אמרו [פסקים ה, א] שלשים יום אלא לענין חלות חובת ביעורו כו'. ואין צריך לומר במצה דמצוה דבעי שימור. וכן מה שכתב בשם מהר"ל ^ט שאין צריך לברור מן החטים הצמוחות קודם פורים, ג"כ יש להחמיר, דלא גרע קמח דמצות משאר דברים הנעשים לשם פסח שנוהגים במשאו אף קודם שלשים. ועיין שם שמצריך לעשות כים חדש לרקד בו הקמח לצורך פסח ולא להצניע משנה לשנה כים הרחיים. וכן הנהיג א"מ הגאון ז"ל במקומו, ע"ש. וגם באליה רבה [ס"ק יח] כתב על דברי הנחלת שבעה דלא נהי"א, ע"ש. ומה שכתב בנחלת שבעה דניקור הרחיים לאו מדינא, ולכן אם ניקור כמנהג רשבו טחנה חטי דספק חמץ אין צריך לנקור בשעת הדחק, על זה כתב הברכי יוסף [אות יג] שבספר בית דוד [א"ח סימן רין] פסק בזה שאין להורות כן, ע"ש:

בוצא-מטא אמן ציון בשם
 מבין ירושלים

איכה מחריב לעשות דווקא הקודמת : לזם אלטרנך קרא דמייתי הכבי"ל כמי"ק דף ט' דלורה מים שן תפלם . וישן רש"י בסוכה דף כ"ה ס"ב הגיל לנורה קשה דנקט רש"י . וכו' חוב א"כ לא לשנות מקרא לורה מים שן תפלם . וקף דמרחש"ל בחדושי אנדו' סם כמי"ק פי' פירוש אחר . אבל רש"י לשיטתו כמי"ק וכן הביא הר"ן בשם הערוך קשה : ואפשר דמקרא לורה מים שן תפלם מוכח רק מלות עשה לית ב"י עושה . אבל מי"ע דלית ב"י עושה כגון פסח ומילה לית ב"י כרת דהוי כלית' דמעשתינן ענה אינו בכלל לורה מים . דב"ן רק על מי"ע גרידא . והרא"י שגם לענין עוסק במצוה פטור מן המצוה . אלתרך קרא בפ"ע לענין פסח דלית ב"י כרת . ה"ל לענין לורה מים שן תפלם ליכא למידע מהתם . ולכך פרש"י רק רש"י :

אמנם גם בשאר מלות יש לדון בלאורה דהרי לפי מד תי' בתוס' פסחים דף ג' ע"א ד"ה אחי עשה וכו' אמרינן דבני עשה לא כפי' בעידתא וכו' והוי אפילו שלא בעידתא . ותוסי' בזבחים דף ל"ג ע"ב ד"ה לענין כ' דעשה לית בה כרת דהי אפילו שלא בעידתא א"כ אם העשה לנמחר עדיפא . וימלא דעשה לנמחר דוחה עשה דהאידידא . ויכלו חין כלאן מצוה היום . ולא ש"ך עוסק במצוה פטור מה"מ . גם לא ש"ך חין מעשריו על המצוה . וקשה בין על האי דמיק' . ובין על האי דסוכה :

זמנה . אלא שממקום אחר משום הידור מצוה רואה להמתין . כזה פליגו התה"ד וכו"ה המובא בגמרת ארס הגיל ומין זיל הכריע בהתה"ד מהא דקורין המגילה בלודר השני משום דמסמך נלואלה לנלואלה עדיף כדליתא בפ"ק דמגילה . ולא אמרינן דרזיון מקרימין ללודר הראשון :

ולפענ"ד הא מקרא דוישבם ארבעם בכרך וגם מקרא דזמרתם חת המנות אינו מוכח רק אם אינו עושה כדי להדרה חלל כדי להדר דהידור מצוה מה"מ . וא"כ יש לומר דלא ימתין כדעת התה"ד מיהו היינו במצוה שאינה נעשית אלא פסח אחת ואם יעשה היום לא יעשה למחר . חלל במצוה שיהא מחויבת בכל יום ויום . ואם יעשה היום . מכל מקום אפשר לו לעשותה גם ביום אחר . אלא שאזגם מעכבו . ככה"ג מיירי הרב"ז המובא בחז"ל ס"י ק"ו הגיל דמצוה דהאידידא קדים כן נראה לפענ"ד . ועיי' במל"מ פ"ח ממצילה . וז"ל עוד ראי' נקולה לתה"ד הגיל מדברי תוס' געין דף כ"ה ע"ב ד"ה והא בעי' סמיכה שכתבו דערל ומעמל היכא דלחין תקוה שיוכלו לקיים מצוה סמיכה . ויכולו לשלוח קרבנם בלא סמיכה אבל היכא דאפשר לדידה לחחר זמן ויקיים מצוה סמיכה . או אמרינן דמתין ויקיים מצוה סמיכה ואש"י דסמיכה אינו מעכבת ואינו חלל מצוה מן המנומחר . והיינו כהת"ד :

להס חן . ולכן אפילו ו הוא אינו . ולכך א"כ בפס"ק עוד לא נשמ דיהיה מותר למעט לשאר עבירות דיהיה איסור של קיום ע"ז . שלא יכא לו קורבה חתום שנטשה שלא כלא דלמעט חת הכר מקו"ו מקו"ס עבודה : ובהו יש ליטב קו' שנקשה דהל' ימתן מתנת חנם . כ"י דכוותה הרמב"ן הוא לעובת העבו"ט רק . בעושה לעובת עמו . לא חתום . חלל דיל' ממילא מוכן דמוכר דמיו בזה לא נפקע ב"י ישראל וחתום כגו

תשובה מ"ו

וגריאה דבסוכה דף כ"ה ע"ב יש ליטב . דהרי בלא"ה קשה הא מת מצוה קודם לפסח . וגדול כבוד הברות שדחה אפילו אל האידתא חיוב פסח . וכבר הקשו החוס' שם כן ותירונו דלא מיירי מת מצוה נמור . אלא בקבוצת קרובים . וזה י"ע עושה מני"ל להקשות ולהוכיח דלמה מיירי כמי"ק נמור . ונראה ליטב דבני דהי' כל שכולין למעט גברי ממעטין . ודסי"ל לר' ישמעאל במנחות דף ס"ג . ודינן פליגו ורק משום דמפרסימי טפי וא"כ הא דקבוצת מי"מ דוחה פסח . מכל מקום לר"ך למעט גברי . ואפשר ביחוד . והקרא אמר ויהיו אנשים טמאים . ומיעוט אנשים טים ואפשר יותר . וזה ע"כ אינו משום מי"מ אלא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה . וממילא מיושב ג"כ קושית הראשונה . נהי דעשה דפסח דוחה לעשה דקבוצה ז"א הרי עשה דקבוצה עדיף . ובשאררה העשה כעולם . ולכך פיר' אמרינן דהטעם דהוי מטמאין טפי . הוא משום עוסק במצוה פטור מה"מ וא"כ . אבל בעמלא היכא דש"ך דעשה חדא ידחה לרידך אמרינן דלר"ך לעשות התמורה . וגם במנחות דף ג' ע"א איכא לנימרי דהאי דחמירא דהי' לראשונה . ולכך קא מבע"י ל"י . אמנם אחי לפי המסקנא דלא אפשרא האבע"י ופסקו הרמב"ם דשיה"ט שזוין ואיזה שירא יעשה . וקשה כיון דשיה"ט שזוין . אי"כ ראו להקדים זה דזמנו היום :

החיים והשלוס וכל טוב לתלמידי הרב המאור הגדול המופלג כש"ת מו"ה אלכסנדר אלעזר אדב"ק יאנקעט יע"א :

מכתבך קבלתי ועי"ד אחמלה שכחתה על שלא באת לקבל פי' לק"ק אדא . דבר הזה ח"ל אמתלא . ובלא"ה דתי' אומך לכך זכות . וגם ידעת שאין חגי מבקש כבוד . ועי"ד מבוקשך בקהלה הידוע . עשויה כמבוקשך . ועי"ד ד"מ שכחתה לי שנתעוררת על דברי החוס' שכת דף נ' בזה דלחו עבר וחזיו ב"ה וכו' הלא חין לומרין לחדם חטא כשביל שיזכה הדרך . והנשחרר עבדו הרי עובר בעשה . והקפיד דהא תמן כמתיתין וכותב לו שער על האי דמיו . ומשתתן דמים ליכא עשה כמי"ס הרשב"א . והנשחרר עבדו לא קש"א דלטו גברא לחברא קרמית . רק יכולת להקשות רש"א דרבי רש"א שרי גם הרשב"א בשבת שם הקשה ג"כ קושית זאת . וא"כ סותר את דברי עמנו . ובחמת הרשב"א בניינן דף ל"ט חולק על הרמב"ם שאומר דעשה דלעולם כ"ה הוא משום לא חתום ודווקא בעושה לעובת העבד עיי"ש וכן כ' הר"ן שם . וכבר הקשה עי"ז המג"א כפי' ל' סק"ל גם העור חכן ריש מגינה . הרי"ך כה' :

והנה גוף דברי הרמב"ן ורבי"ן קשה הרי לא ק"ל כר"ש דדרש טעמא דקרא . וזהו ה"ל אפשר ליטב קושית המג"א והטורי אכן דכזה פליגו הסוגיות דבניינן קאי למאן דלמד דרשב"ן טעמא דקרא . משא"כ בברכות דפר"ך ענה ה' ה' מצוה הבא בעבירה הוא קאי למאן דלא דרש טעמא דקרא וכפי' ספקא הו' לי זה טעמא דקרא . ובלא"ה ח"ל דלפילו לדעת הרמב"ן איכא לנימרי דווקא מה"מ אינו אסור אלא היכא דעושה לעובת העבד . אבל מדרבנן אסור אפילו חין עושה לעובת העבד . ובהו ג"כ מיושב קושית המג"א ח"ל והיינו משום דאסור עיי"פ מדרבנן . וזהו מיושבים ג"כ דברי תוס' דקודם זה הקדימו דגם בלאסור' דרבנן ח"ל לחדם חטא כשביל שיזכה וכו' ולכך הקשו החוס' שפיר כגמון :

החיים והשלוס וכל טוב לתלמידי הרב המאור הגדול המופלג כש"ת מו"ה אלכסנדר אלעזר אדב"ק יאנקעט יע"א :

מכתבך קבלתי ועי"ד אחמלה שכחתה על שלא באת לקבל פי' לק"ק אדא . דבר הזה ח"ל אמתלא . ובלא"ה דתי' אומך לכך זכות . וגם ידעת שאין חגי מבקש כבוד . ועי"ד מבוקשך בקהלה הידוע . עשויה כמבוקשך . ועי"ד ד"מ שכחתה לי שנתעוררת על דברי החוס' שכת דף נ' בזה דלחו עבר וחזיו ב"ה וכו' הלא חין לומרין לחדם חטא כשביל שיזכה הדרך . והנשחרר עבדו הרי עובר בעשה . והקפיד דהא תמן כמתיתין וכותב לו שער על האי דמיו . ומשתתן דמים ליכא עשה כמי"ס הרשב"א . והנשחרר עבדו לא קש"א דלטו גברא לחברא קרמית . רק יכולת להקשות רש"א דרבי רש"א שרי גם הרשב"א בשבת שם הקשה ג"כ קושית זאת . וא"כ סותר את דברי עמנו . ובחמת הרשב"א בניינן דף ל"ט חולק על הרמב"ם שאומר דעשה דלעולם כ"ה הוא משום לא חתום ודווקא בעושה לעובת העבד עיי"ש וכן כ' הר"ן שם . וכבר הקשה עי"ז המג"א כפי' ל' סק"ל גם העור חכן ריש מגינה . הרי"ך כה' :

אמנם בלא"ה נראה אפילו אם ימלא חם העבד נתון דמי עמנו לארונו או חין חלדון עובר בעשה היינו דווקא אם חלדון רואה באמת למכור העבד ולוקח עבדו דמים . מה שאין כן באמת חין חלדון רואה כזה וקריב לוודל' שלא יכא ליר' גבי' עיי' השטר שכותב לו העבד שרי העבד הוא גברא ערטיילא . ורק אפשר שברוב שלא נא לעולם . אלא כסיבת העבד שיוכל ליטא חשה . וככה"ג ס"ל להרשב"א שם דאש"י בעושה כשביל המצוה שפ"ה איכא עשה דלא כהר"ן ח"ל וכן ס"ל להתוס' ולכן פסיר הקשו דלחין חומרין לחדם חטא :

והנה דף ס"ג ע"ב קא מבע"י למיעוטי את החיפלה ש"ד חן לא . וקא פשיט שם מהא דתיא דעוקרין עס הגוי ככלאים . וקאמר דברייתא כ"כ דסי"ל מקיים כלאים לוקח ולהכי למעוטי החיפלה ש"ד . וא"כ מסיק דלחי"ל דברייתא אחיא כר"י דאסור ליתן להם מתנת חנם . ואש"ייה למעוטי את החיפלה ש"ד . ומדריב' יהודא שמע לר"ע והקשו בתוס' דל"ל למר מדרי"ן נשמע לר"ע נלמוד זה מר"י עמנו ונראה דהרי ר"י ח"ל דבר שא"ם אסור . וכל שכן היכא דהוי פסוק רשע דאפילו לר"ש אסור מן החמור וא"כ אפילו חין מתכזין אלא למעט החיפלה הרי הוא אסור . ונר"ך לומר דמכלל לא חתום דרשב"ן נמי דלא חתן להס חן וכן עוד כמה דרשות . וא"כ בקרא עמנו משמע דכירא לן טעמא דלויקרא דלא ליתן להם מתנת חנם משום לא חתן להס

וגריאה הא דמטייב השוקב מצוה פטור מה"מ לאו דווקא עשית המצוה אמנם . אלא אפילו הליכא והטעם במצוה לכותה . ולהביאה לירי נמר נמי בכלל . דהרי ילפינן מובלכתך בדרך דעוסק במצוה פטור מן המצוה עיי"ש ברש"א בסוכה וא"כ אם קונה ומשמר ומזמין הטלאים על יום מתר ג"כ הוא עוסק במצוה היום . וא"כ אם מטי הטלאים ובוזמר על יום מתר עוסק היום במצוה תמידין דלמחר . ולכך עוסק במצוה פטור ממצוה דמוספין ויכול לעשות לזה שירא כן נראה לפי עיני' . אמנם האי דמועד קטן אחי קשה . ור"ך לומר דגם כמי"ק מיירי ככה"ג שאין החמורה לעשות היום ממה שזכר . אפילו הזמנה . וגם ח"א שחתה המצוה החמורה דלמחר את המצוה של האידתא כעין קרובים ח"ל וא"ש

ולפי תי' השני על תוס' פסחים דף ג' ע"א דבני מי"ע כפי' בעידתא ח"כ יש לומר ולישב בפשיטות דודל' היכא דעוסק היום כהזמנת המצוה שלאחר זמן הוי עוסק במצוה ופטור מן המצוה והיא יכול לעסוק בזו או בזו . וזכו אמרינן מצוה החמורה עדיף ולכך נגר שבת וקודש בעינן בטעם משום שלום בית . וכן גבי תמידין ומוספין . אבל היכא דלס יעשה את המצוה של מתר לא יעסק היום כלל אפילו כהזמנת המ"ע . אמרינן מאי דקדים עדיף כן נראה לפענ"ד . ולפי"ז נללא הוא במצוה החמורה אם לר"ך הזמנה לה היום ולהזמין המצוה החמורה על למחר . ויזה הקלס . ויעשה וזמין על של מתר המצוה החמורה . אבל אם חין לר"ך הזמנה אלא שזם עסק היום או הדבר חל"י בני חירו"ה תוס' כפסחים דף ג' ע"א ח"ל . ואי ש"ך דעשה דוחה עשה ג"כ החמורה דלמחר עדיף . אבל אם לא ש"ך דעשה ודמה לעשה כגון בקבוצת קרובים . או דהוי עשה דפשיטה . או עשה דלא בעינא . ויכולא בעשה שאינה יכולה להיות . או המצוה קלה של האידתא קודם ועי"ז נמחר לורה מים שן תפלם . כן נראה לפענ"ד :

וכל זה כפי' מצוה . אבל במצוה הדא רק שלאחר זמן יעשה יותר מן המוכתר בזה פסק בח"ל ח"ל דמתין ויעשה מן המוכתר וכו' בשנת ארס ח"ל פליג בוודל' אם המצוה מנד עמנה הוא מן המנובחר לעשותה לחז"ן כגון תפלת שחרית דעיק' מצוה נק' החמה . אש"י דיולא מעלות השחר . ככה"ג בוודל' נכ"ע ימתין על עיקר זמנה . ולין ויריות להקדים . חלל אם המצוה מנד עמנה כבר הגיע עיקר

אמנם מקלת בתי הארון הקדו' דרומית ואו ח"ל לזו ולזה הסכים ג"כ ה' ח"ל הם עי"ד אחר לר"ך ללמד חלודי על ש"ך ח" המנהג . ו' ח" ח"ל ללמד בתפיל כעו"ז והלבוש וההל"י שלא יתפלג עד זריח דרומית מוצרי' כמי"ע שיהיו לעשות הכוי יחי' לגמרי לז' דרו

שאלות

מדרים שיק האיה

ותשובות

איך יבדק ופשוט. דאפילו למיד דעל רשות מצרכין . אכל כאן אין כלן מזה. אלא עבירה . וזה לא היו אף מזה הכי עשרה עבירה שיהי מזה מיוז . בוודאי אין כאן . ואין כאן אלא עבירה . או ספק עברה . ואדרבה אם אכל מנגר . דלם חינו אובל . הרי אמרו חשב לעשות מזה . ונאסר ולא עשה . ויהי כאלו עשה מזה . כיון דמלצר עלמו דלא עשה המזה . אכל אם יששה הוא מפסיד :

אמנם לכאורה קשה לזה : ומשמע מהרמב"ם בפי' המשנה . הדיבא עלמו ליה סכנה . והמרו לו כדלי היית לחוב בעלמך . שבערת על דברי ביה . דמשמע דלם הי' הדין כב"ש רשאי להביא עלמו ליה ככנה . משום קיום מיפ . ועיוו במשניות כגהות ראשון לזיון . מהגאון רי"פ ז"ל . יבש זה קושיה הרשב"א עיי"ש . וקשה הא אין רשאי לחוב בעלמו . ולהביא עלמו ליה ככנה ז"ע . וזכוב מלח"י כפ"ת ביו"ד סי' קצ"ז נכסה תפלת ישראל שהעיר זה . וז' דש לא הי' שביח הוי"ק . ונזוהי אלוני מגין . אכל במקום דליכא ככנה . עפ"י רופאין וודאי אין רשאי להתמיר . ומתחייב כגפשו אם מתמיר וכ"ש דלין לבדן . ונזוהי לאו בכל רשות רשאי לבדן אלא כדבר שחברו כחופם זה חייב . אכל כל שכלן ככה"ג . שפורין אין כאן מזה ולא שייך ברכה . וכעין שחלק הפמ"ג בגמ"א סי' מ"ד סקי"א עיי"ש :

תשובה רס"א

הנה גמלתה בחדר שהלך לכפר בערב פסח . כדי לגבות חוב . שהי' זמנו ביום ההוא . ונתעכב עד לערב . ומשם הי' מהלך ד' שעות לעיר של ישראל וכפר ההוא לא הי' יכול לקיים מצות אכילת מצה . ולא הי' יכול לומר שם הגדה . אי רשאי להלל יו"ט לשב לביתו כלילה . כדי לקיים המזה . ואם עבר וכד לביתו . אי לריך לקבל תשובה על זה . הנה הלכה פסוקה הוא כ"ה דף ל"ב ע"ב . דשופר של ר"ה . אין מעבירין עליו את המזה . ואמרו שם משום דיו"ט עשה ולית . ולא אהת עשה ודרי עשה ולית . וז' הרי"ן שם . אפי"ג דההלכה הי' רק דרבנן . וז' דמיקן רבנן כעין דאורייתא חיקו . ואי"ב הי"ם . דאין מעבירין את התמים משום מזה ומרו . אמנם אם עבר ויזא חוץ לתחום משום לאכול מצה . יש לדון דכדיעבד לא עבר . דהנה הרי"ן שם כ"ה כ' דהיי"א דב"ב דב"ב דב"ב דב"ב . משום דלית בעידתא דמיפסקר לאו מקיים העשה . משו"ה לא דמי :

ולכאורה יש לומר דלא היו מיל למימר כן . דהנה הלח"מ כפ"ב משופר דין ו' כי על הרמב"ם שם . שפי' שראוי שעשה של תורה ידחה שבות של דבריהם . וקשה דרי כפ"א דין ו' . פסק דאפילו בדבר שהיה משום שבות אין מהללן . ות"י כתי' בתרא דבסח חינו בעידן וז"ע . וזמניה עובא . דברי הש"ס . וכן הרמב"ם כעלמו נתנו טעם . משום דיו"ט עשה ולית . ואלו קבולו הטעם . משום בעידי . ויזל ליישב דברי הר"ן באמת הקשה הא דלוי שעשה דאורי' ידחה לרבנן . ות"י דכל דהוקן רבנן כעין דאורייתא חיקו וזה הקשה הר"ל למימר משום דלא היו בעידי . וידעתי י"ל . דקושיא חרה מתורתא דבריך . דמי דמונת דקושית שופר . לא קיים כשעת פקוח הגיל . מיימ מזה דרבנן קיים . דבוודאי כמו שעשו חכ"ל חייב לתורה . ואסור דבר שאפשר שיבא אותו ליה עברה . והמבו דבריהם פל הקרא דשמתרם את שמתרתי . שיעשו משמתר לתורה ככלל זה בוודאי נמי דמזה ונשתמד דבריהם המביאים לקיים מצות עשה . דכשם שצ"ך למועז דברים המובילים לעבירה . מקרא הגיל . הי' מנחותו קרא עלמו . יש ללמוד דלריך לעשות דברים המביאים למשמרת קיום המזה :

ואי"ב נהי דמי' התקיעה שופר או אכילת מצה לא קיים אז מיי' מקיים או כההליכה השתדלות האה הוא לכל הפחות מי' דרבנן . דמי' מדרבנן השתדלות לעשות דברים שעל ידם . יקיים המיי' . ואפילו אם לסוף לא בא לכלל קיום . מכל מקום קיים מי' דרבנן . ואי"ב לא היו מיל למימר משום דלוי בעידתא . דלכתי הי' קשיא . מי' מי' מי' דרבנן . להביא עלמו ליה חוב מי' דאורייתא . עיי' השתדלות ידחה הל"ת דרבנן . שצ"ך לשמור עלמו . מדבר המביא ליה עברה . וזה הי' בעידתא . והוכרת הש"ס לתרן דיו"ט הי' עשה ולא תעשה . ואי"ב לא זול המיי' דרבנן . לדמות הל"ת ועשה דרבנן נד דרבנן . ואי תקשה לך דמי' העשה דאורייתא . דתקיעת שופר ידחה דרבנן . אפילו הי' דרבנן עשה ולית . עיי' שזכ יצא דלא היו בעידתא . ואפי"ג חיי' ה"לח"מ הגיל . ועפ"י"ג נס בעידן הגיל עיקר הטעם . משום דיו"ט הי' עשה ולית . ואי"ב לפי מיי' הנוכ"י מהדו"ק כסוף הספר . דלדעת הר"ש : שפי' כסוף חולין דף קנ"א . דכל הס"ג דהי' עשה ולית . נהי דהעשה לא נדחה . מי' הל"ת נדחה ושוו למרינן על העשה . מילי אולמא הלי עשה מהלי עשה . ולבך לתחילה לא יעבור . אכל אם עבר ועשה . אין כלן עבירה עיי"ש . ואי"ב הי' כאן :

מיהו דברי הנוכ"י תמוזין . מכמה מקומות ושם בחולין דף קמ"א

ע"א : פריך הש"ס . מילי אולמא הלי עשה מהלי עשה . ולהוכי' מילי פריך . הא לאצטרך לחפלי אס עבר . והארכתי בזה במקום אחר ועוד בעידן הגיל שהי' מהלך ד' שעות ולפי מיי' הרמ"א אומר דוכתי . דשיעור מיל ח"י מיוטין . אי"ב הל"ך הגיל עולה יותר מי"ב מיל . ולדעת הרי"ף ורמב"ם הו"ל איסור דאורייתא . ובלמת לכאורה קשיא ליה . לפי מיי' הרשב"א בחדושי ליבמות . כגוה"א דעלי דמחמת הוה"ל וילמא . אלא איסור לאו . לא קרא עשה דשבת עשה . ואי"ב נס בתמוזין . אפילו י"ב מיל אסור מה"ת . אינו אלא לאו ולא קאי . איסור עשה עשה . ואי"ב ח"ך כ' במג"א בפי' תקפו"ס סקי"קד . דהי' איסור דאורייתא . נדחי העשה ל"ת דתמוזין . ואפשר דתמוזין כתיב גופי' עשה לדעת הרי"ף שבו לר"ס תמוזין . או שגבי שופר קאי גבי יו"ט . ויו"ט כל המלאכות הם רק כאלו . ואין חילוק בין תמוזין ליתר המלאכות . ופי' עשה דגם תמוזין עשה ולית . ואי"ב כיון דלתי בעידתא . בוודאי לא דמי כלל . וכי"ב מהלך הי' ג"כ עשה דשפ"ט ולמזל עירובין דף ק' . לא דמי ככה"ג עשה ל"ת . ואי"ב בוודאי אסור לייך חוץ לתחום ככה"ג . ואם הלך חלל יו"ט . או עשה איסור דרבנן . או לדעת הרי"ף וסיעתו . עשה איסור דאורייתא . ולריך תשובה דכפרה :

ואפי"ג דהי' מועד דבבר מצוה . וקיל דעשה נדימ . ועשה מזה פטור . וכל אס כח קודם חלות קיום המזה . ולאחר חלות הי' ספקא . עיי' בדג"מ בח"ח סי' תש"ז . מיהו עיי' בחו"ס חדשים כפ"ד דסוכה . בגזירה דשמ"א יעברו . דכ' דווקא אס טעם וסכה שבת . וכיוצא בזה . אכל עשה גדול . וזמנא מותר הי' כמזד . ועיי' במכות דף ק"ז ע"ב לרבה דק"ל כותי' חומר מותר . קרוב למזד הוא . וכמו"ס סי' ל"ד דבכחו קבוצי מת ביו"ט . דספרו מזה קטניד לא מחזיק פסול לעדות . מכל מקום כפרה בעינן . עיי' ח"ח סי' ט"ד כהג"ה . וכפי' בח"ח סי' רס"ג . ועיי' בנזכ"י מהדו"ק סי' ל"ה ח"ח . ובתשי' מרן התי"ס חו"ד סי' קנ"ה . ושקד חלוי בתשובה ולקבל עליו להיות זכר מלאך בשמירת יו"ט ושבת . ושוב אין לדיון בזה . אלא מה שעיני רואות . לפי הל"ת ההוא :

תשובה רס"ב

בעשר"ת י"ב סיון תרכ"ח פיק חוטב לפ"ק :

דחיים השלוט וכל טוב להרבה המופלג בתורה . המאור הגדול בש"ת מוה"י יעקב קלוגר אב"ד בקי"ק סאלדאוה וישאל :

מכתבו קבלתי . ועל אשר העיר להשיג על דברי מרן ז"ל בת"ס מאו"ה סי' קל"ז . הביא תי' על הרמב"ם . דפסק דלית יולא במזה של עבל . ובספסוף דף ל"ו אמרו כן דווקא לר"ש דסובר אין איסור חשי"א עיי"ש . ומעלתו השיג וקשה קושיות הרב"ה . א' הקשה על שיבת הא הפרשת תרומה אסור ביו"ט . ואפי"ג דהי' שבות אינו נדחה מפני מ"ע כיון דלתי בעידתא כמו דלמרינן לעינן בעידן חמ" . כפי' תמוז . ולפי עי"ד אפשר לומר . דכאן אין אס הפרשה דב' טעמים כ' הרמב"ם כפ"ג משבת דין י"ד א' משום מתקן וקשום מקדים מנזרת נמק ממכר . והב"א הי' מיידי ביש רק כות מצומצם . ועיי' הקשה השלמת ח"י . דעשה ידחה הל"ת . והלולא הי' אפשר להפריש . הי' הפשה דוחה הל"ת . ואי"ב אין כאן משום מתקן . ונהי כג"כ דף כ"י חמ"ו . דכתי מבעי מתקן לימא . מי' כיון דקרא לימא ואסור לזר"ס . הי' בכלל נזירת הפרשת תרומה . והיינו משום יחר הטעמים . אכל מטעם דגם לאחר הפרשה מותר לזר לאכלו למנות אכילת מצה . אי"ב אי"ב למימר . דלתי בכלל איסור הפרשת תרומה ועוד הקשה על קושית הפלוגא דפרי"ש . הא עיי' מידי . בליכא רק כות . ואי"ב אינו יולא . משום דלא מקרי מנחמם וכמ"ס השלמת ח"י . ולפי"ד פשוט חלק עטרי מכות . הי' רק כפירורין דממילי בעלו וחס הפקר . ולא קפדו חב"ש עלה . ואמרו דפחות מכות . רשאי להבדן . מ"ש דלית ב"י משום גז' . ונהי דגם ח"ש אסור מה"ת . לעינן גזל היינו לגזול מהבדן . אכל כאן דערינן לא בא לרשות אחר . ודבר שאינו מקפיד אין בו משום גזל לכל הפחות במקום מצוה . ולית ב"י מצות נתינה . והי' כהפקר וזכה בו . והי' ספיר מנחמם . ונס כמע"ש לית ב"י משום גזל גבו' . ועיי' כרע"ב פי' דמע"ש מ"ה . דלא הי"ש כמע"ש והקדם על פחות משי"ס . וגם לית ב"י מצות אכילה . וכן לא שייך מ"ש השלמת ח"י . כמע"ש אית ב"י עשה ולית . עשה דלפי ה"א תחללו : דפחות מכות לית ב"י אכילה . ולעין מיי' . אפילו לר"ש בעינן דווקא כות כמו שהסכימו בהתרו"ס . מטעם הלכה נמשים . ואי"ב גס כמע"ש . שייך הקושי' דעשה ידחה הל"ת :

ואדרבה מצות עשה דלאחר הפרשה שרי לזרים נס לר"ש יש תקנה להפריש . ואם לא הפריש . אסור משום מנחמם . אלא דלר"ש לאצטרך קרא משום מע"ש . ובחמת נלחי' משמע . דגם בתרומה קשיא ליה . וס"ל דגם ל"ת דכרת נדחת מש"ל מהר"ל

מהרש"ל ביבמות אחי שפיר לר"ש ומה שהקשה נ למזה הי' רק לאו איכא . לתרומה . חס"י מה י' איסור . לאנטרופי . וה לאנטרופי . דלג לאנטרופי . שאין עשה דוחה ואי"ב כיון דל ומה שהקשה בעי"ג נ מרן לשיטתו נ לפטול . ואפילו נ או מיי' . דלא נ ממחמת דף נ"ד ומה שהקשה הא אמר ומ"ה . והקדס נ לכאורה רציני ל' בעל . אלא רב פירש . ומרן אס סולת וחזר נ ל' אין סי' כי"ט נ כי"ב . מיהו נ כי' דגס קמה נ מי"י . בל' אסור נ בל' דרבנן . ז' ב' נ ממילא דרמ"י נ על . יוש נ למ מיהו ומה שפסק לו קולל יבמות דף ל"ג נ דאולמת כבודת שזה נבזה . ר"י הי' איסור שזנו כ"י דאסור ש' כתב מרן ז"ל . עומלח כשר ממ

ומ"ש מעלתו מלחכיני רי"ב לולכ בגזול מילא לא ס"ל כי אס עשה הפסיד לחוס' . וכזה מיי' דהפסידה כבו נ גורם למזה . ד בעינו שהעבירה חתה על קושי' כפי' לולכ מלחכ"ב ואמרה להקל . ובכח הי' כיון ספק טו' אס הי' הטעם של ר"ש מקרא . אסור משום חמץ ודלתי חמץ . וז' קרא ח"ש . וכל והי' מצוה כ"כ ומה שהקשה נ אפילו ב' ליעבל כפי' . ומ לר"י . דטעמי' אי"ב מילי חילוי נ אכל שם בעל ל' כ"י הנוכ"י דמי' נ

ספר

הרשב"ש

שאלות ותשובות

לרבינו שלמה בן רבינו שמעון בר צמח דוראן זצ"ל

מהדורה חדשה ומתוקנת
עם תשובות חדשות מכת"י
ועם מבוא, ציונים, מקורות, הערות ומפתחות

בעריכת
הרב משה סובל

מכון אור המזרח
מכון ירושלים • תשנ"ח

וצעת עשייתם אין זהם בטול מזה, אעפ"י שאחר כך תצטל המנוה שהשבעה והגדר קיימים. שהרי שנינו צפרק צית שמאי ציצמות¹ הנודרת² מיצמה צחי צעלה כופין אותו שיחלוץ לה, ומשמע ממתיתין דכיון שצבעת הנדר עדיין לא היה שם בטול מזה כופין אותו שיחלוץ. וכן נמי צעינן התם בגמרא³ צאומרת נטולה אני מן היהודים, כלומר נשבעתי שלא אהנה מן היהודים, דלגבי צעל לא מהני כלום דחיישין שמה נתנה עיניה צאחר כדאיחא התם וצוקן נדרים⁴, אי מהני לגבי צם, כלומר אם אחרת צחי צעלה נדורה אני שלא אהנה מפלוני יצמי אי מסקה דעתה דמת צים⁵, והוי דינו כצעל ויפר חלקו ותשמעו או לא, ואמר רב התם דיצם אינו כצעל, כלומר ונאמנת דצדיה וכופין אותו שיחלוץ דלא מסקה דעתה דמת צעל ונפלה לפני צם, וקא מסקינן התם דלא שגא לן צין היו לה צנים צשעת נדרה צין לא היו לה צנים כופין אותו לחלוץ, אלא כל שצבעת הנדר לא היה בטול מזה הוי נדר⁶. וכתבו המפרשים צפרק שבעות שמים צתרא⁷ דהיכא שצבע ואין דעתו שיש שבעותו בטול מזה וסוף צא בטול מזה חיילא שבעותיה, ומייתו ראייה מהיחא דסוף פרק השולח⁸ גבעונים דלא המיתוס מפני שצבעו להם ואע"ג דהטעם מפני חלול השם, א"כ⁹ אלו היה שבעותה בטול מזה¹⁰ לא תחיה כל נשמה הרי נשבעו לצטל את המנוה¹¹, אלא כיון שצבעו לא עלתה דעתם לצטל המנוה שהרי לא היו יודעים מאיזה עס הם לא הויא שבעה לצטל את המנוה¹². וכן נדון הזה כיון שצבעו ואת שיש לה שלא ישא עליה אשה אחרת אין כוונתו לצטל מנוה פרייה ורביה שהרי עדיין היא צת צנים, וכל שכן לעלות לארץ ישראל וכותא דארעא דישראל מסייעא ליה כדאיחא צפרק הבא על יצמתו¹³ אין שבעה חלה נשבע לצטל את המנוה¹⁴.

ותו, שהרי צשמע שלא ישא אשה אחרת עליה יש צין אשה צת צנים צין אשה שאינה צת צנים, וכיון שהדבר כן הרי כלל דצרים המותרים עס דצרים האסורים, הא למנה דצבר דומה לנשבע שלא יאכל מזה ושלא ישב צל סוכה¹⁵

והראיה מדאמרינן בפרק השולח ורבנן התם מי חיילה עליהו שבועה כלל וכו', וכתבו שם דמהא שמעינן דהא דאמרינן בשבועות דאין שבועה חלה על בטול מצוה הני מילי כשנודע בטול המצוה בשעת שבועה אבל אם לא נודע בשעת שבועה אע"ג דמגליא מילחא בחר הכי דבשעת שבועה היא בטול מצוה חיילה שבועה עליה, דאלת"ה הול"ל ורבנן מי חל עליהו שבועה והא נשבע לבטל את המצוה הוא ומדלא אמרי הכי שמע מינה כדאמרן. ע"כ. 11 ראה חקרי לב שם שהקשה, דמרברי התוס' גיטין שם ד"ה כיון, והרשב"א שם ד"ה ורבנן מוכח דלא סבירא להו הכי, ועוד הקשה דא"כ הוי להו כנדרי שגגות, כמו שהביא שם מרבינו ירוחם והרד"ך ע"ש. 12 יבמות סד, א. 13 אולי צ"ל: אין שבועה זו לבטל את המצוה. וז"ל החקרי לב שם: ועוד קשה, שגם לפי דעת המפרשים אלו אין ראייה לנידון דידן, דבנשבע שלא ישא אשה אחרת בכל גוונא משמע בין אם תלד או לא תלד וכו' כל שכן בנידון דידן שהאשה לא רצתה לעלות כי אם כשיתשבע שלא ישא אשה אחרת ודאי דעתו אף אם לא תלד. 14 נדצ"ל: ושלא ישב בצל. 15 יראילו אם נשבע שלא ישב בצל סוכה לוקה ויושב כדאיחא בירושלמי.

שדינו שיה, וכן כתב א"א מורנו הרב הכ"מ צפ"ו מהלכותיו, והרשב"א ז"ל כתב בספר תורת הבית קצ"ב שצבל דין הסרכות הסרוכה והסמוכה שיה.

סימן שלג

עוד שאלת. להודיעך מה הוא טרפשא דלצא¹ ודין הסרכא צו. תשובה. טרפשא דלצא הוא הכיס שהלצ מונח צו שהוא כמחינה שמבדיל על הלצ להגין עליו (כמו מחינה), וכל מחינה נקראת טרפשא, כמו שקורין למחינה המבדלת צין הריאה והכבד טרפשא כמו שזכר בגמרא² כד שגדללה ומעורה צטרפין³, וגבי לצ אמרינן חלצ העשוי ככובע אינו סותם מאי יהו טרפשא דלצא. ומן הטעם הזה ריאה שנסרכה לשומן הלצ היא טרפה, שאם אין סרכא צלא נקב זה החלצ אינו סותם, ואי משום דעמידה להתפרק סוף סוף שהיא⁴ מתנועעת ומתפרקת, ולא אמרינן היינו רביחא משום שהלצ מתנועע תמיד כמו שכתבו חכמי הטבע. והטעם הראשון דאין סרכא צלא נקב הוא דלרש"י⁵ ז"ל שסוכר דאין סרכא צלא נקב, והטעם האחרון הוא שלי על דעת האומרים⁶ מפני שסופה להתפרק ולהנקב.

סימן שלד

עוד שאלת. איש שרואה לעלות לארץ ישראל ורואה להעלות אשתו עמו והיא מתפחדת שמה כשירחיקנה מארצה וממשפחתה ישא עליה אשה אחרת אם תעמוד מלדת כי היא היום שכולה מצלי צנים גדלה, והוא אומר לה שיצבע לה צאלהים שלא ישא אשה אחרת עליה לעולם, ואמרו לה קצת שבעה זו אין לה חלות לפי שהוא נשבע לצטל מזה ועוד שאפ"י יהיה לה חלות יגרשנה לזו וישא אחרת, ור"ת לדעת חס יש דרך לשבעה זו או לא.

תשובה. לפי הנראה משאלתך כי אשה הזו עדיין היא צת צנים. ונראה שכל שבעה או נדר שנעשו צביתר

12 הלכות בדיקה, בית שני שער שלישי [לה, א]. שלג. 1 חולין מט, ב. 2 שם מו, א. 3 צ"ל: בטרפשיה. 4 אולי צ"ל: כשהיא. 5 חולין מו, ב ד"ה לית. 6 תוס' שם ד"ה היינו. שלד. 1 קיא, ב. 2 לפנינו: הנודרת הנאה. 3 קיב, א. 4 צ, ב. 5 ז"ל החקרי לב יור"ד ח"ד סי' פז ד"ה שוב מצאתי [ע' קעז]: ותמהני עליו בראיה זו מנודרת הנאה מיבמה ומנטולה אני מן היהודים שאין אלו אלא נדרים ותנן בנדרים דף טז נדרים חלים על דבר מצוה משא"כ בשבועות כמ"ש הטור יור"ד סי' רטו, וא"כ מה זו ראייה דעכ"פ הנדר חל וכו', ועוד קשה דאף אם היה דין זה בשבועה היכי משוי לנשבע לבטל את המצוה הרי אין העשה דיבמה יבא עליה כי אם על היבם וכו'. עכ"ל. וראה עוד שו"ת הרא"ש כלל יא סי' ו דיבם שנשבע שלא ליבם לא מיקרי נשבע לבטל את המצוה "דבדידה חלה רחמנא אי ניחא ליה ליבם אי ניחא ליה לחלוץ וכיון שבאותה עשה נחרצה לחלוץ זהו מצוהו". 6 בחקרי לב שם ד"ה עוד [ע' קעח] כתב דלא ראה כעת מי שכתב כן זולת בחשב"ץ ח"א סי' ק. 7 גיטין מו, א. 8 בחקרי לב הגירסא: מכל מקום. 9 שם: מצות. 10 ז"ל החשב"ץ שם:

Te

שאסור לאכול מנה זלילי הפסקה ושאסור לישב בצוכה כיון שהוא כולל דברים המותרים עם דברים האסורים, כדאימא צירו שלמי בפ"ג דשבוועות¹⁵ הביאו הרי"א¹⁶ ו"ל בסוף הלכות פסחים¹⁶. ואע"ג דגמרא דילן בפרק שבוועות שמים בתרא¹⁷ משמע דשבועה לנטל המזוה אף בצולל לא מהניא, כבר כתבו המפרשים¹⁸ ו"ל שזה הוא בקום עשה, כלומר נשבע לאכול טרפות וכשרות שאין השבועה חלה, אבל נשבע ואל תעשה כמו הנשבע שלא לאכול מנה ולא לישב בצל סוכה, שבועתו חלה. וכן הענין אצלי נשבע שלא לישא אשה כיון שצמשתו בין בת בניים בין שאינה בת בניים. ואחר שכתבתי זה ראיתי תשובה לרב ר' יצחק בר ששט ו"ל שכתב כך¹⁹.

ואפילו נשבע שלא ישא אשה בת בניים נראה שאינו נשבע לנטל את המזוה, שהרי לא נשבע בפירוש שלא יפרה ולא ירבה. וכן השיב הרשב"א²⁰ ו"ל באשה שנשבעה לבעלה נשעת מותר שלא תנשא לאחר ונתחרטה ורזו קצת להחריה משום דבכרי דהויא כנשבע לנטל את המזוה, והשיב ו"ל שאפילו בדבר ציטול מזה לפי מחשבתן אין זה לנטל את המזוה, שלא על עצמו של דבר נשבעה, כלומר שלא נשבעה שלא לפרות ולרבות²¹. ואין אצלי כמי²² שנשבע שלא לישא אשה ואפילו בת בניים, אלא כנשבע שלא יקנה חטים לפסח לעשות מנה ולא יקנה קנים לעשות סוכה ושלא יביא שופר ממקום פלוני או שלא יביא איזמל למוול צו, שאין זה המזוה עצמה אלא מכשירי מנה, והרי אסרו חכמים לעלות על גבי אילן או להעביר החמוס להביא שופר כדאימא התם בראש השנה²³, וכן אסרו שלא להביא איזמל כדאימא בפרק ר"א דמילה²⁴, והרמב"ם²⁵ ו"ל החיר לעשות דברים אלו ע"י גוים משום דאינם אלא מכשירי מנה. וכיון שאין בהם מנה מן החורה, שבועה חלה עליהם²⁶. ואעפ"י ששנינו בפרק שני דגדרים²⁷ חומר בשבועות ובגדרים וחומר בגדרים מבשבועות כיצד אמר קונם סוכה שאיני עושה תפילין שאיני נשבעין לעבור על המזוה, ונקט תנא סוכה שאיני עושה שעשיית הסוכה אינה אלא מכשירי מנה, הרי פרשה רבא בגמרא²⁸ בישיבת סוכה עלי קונם ולא קאמר עשיית סוכה עלי קונם, משמע דדוקא ישיבה שהיא המזוה עצמה ולא העשייה שהיא מכשיריה²⁹.

ואפילו נשבע שלא ישא אשה לפרות ולרבות ממנה, שבועה חלה עליו, שהרי יכול הוא ליקח פלגש ולקיים ממנה מזוה פריה ורביה, ומטעם זה לא נתקנה צרמת אירוסין כשאר צרמת המזוה שהרי אין נשואין מתקיימת מזוה פריה ורביה שהרי יכול ליקח פלגש ויפרה וירבה ממנה, כמו שכתב הרא"ש ו"ל בפ"ק דכתובות³⁰ וכן כתב א"ח מורנו הרב הכ"מ בתשובה³¹. על כן מכל הטעמים אלו השבועה שלא ישא אשה על אשתו שבועה היא ואינה לנטל את המזוה שזה האלהים, אם לא שנשבע שלא יעבור אשה לעולם בזה הויא אפשרות לנטל שבועתו, כמו שכתבו בשם ר"מ ו"ל בפרק השולח³² ובפרק המדיר³³ שהאוסר על עצמו כל פירות שבעולם שאין שבועתו שבועה לפי שאינו יכול לקיים, אלא שזה הוא אלו לא היתה לו אשה, אבל כיון שיש לו אשה אין הענין דומה לדון. מכל מקום אני אומר שאף אם היתה שבועה זו לנטל את המזוה, יכול הוא לאסור כל אשה בלשון נדר שיאמר שכל אשה עליו קונם, שאפילו היה דבר בטול מזה נדר חל עליו, כדמתן בפרק ואלו מותרין³⁴ חומר בגדרים מבשבועות כיצד אומר קונם סוכה שאיני עושה לולב שאיני נוטל תפילין שאיני מניח בגדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המזוה, ומפרש לה רבא בגמרא³⁵ כיון דאמר ישיבת סוכה עלי שזהו לשון נדר, ונדר הוא מיתקשר חפלא כדאימא ברש"פ דגדרים³⁶ שהוא אוסר החפץ עליו על כן הגדר חל, ואם אמר שבועה שלא אשב בצוכה אינה חלה עליו, לפי שהוא אוסר עצמו ואינו רשאי בכך שהרי הוא מושבע ועומד מהר סיני. ואף נגדר אסור³⁷ כל שאוסר עצמו ולא גוף הדבר, ומנן נמי התם³⁸ האומר לאשתו שאיני משמשך הרי זה לא³⁹ יחל בדברו, וקא מפרשי בגמרא⁴⁰ באומר הנאת תשמישך עלי אסור. ובכתובות נמי בפרק המדיר⁴¹ ומייתו לה נמי התם בגדרים הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשו, כלומר כשהאשה נדרה כך כופה אותה בעלה ומשמשו שהרי משועבדת היא לו מן החורה, הנאת תשמישך עלי, כלומר שאסרה הנאת תשמישך בעלה עליה דהוי כמתקשר חפלא, יפר שאין מאכילין לאדם דבר האסור⁴².

העולה מזה, שהשבועה שלא ישא אשה אחרת עליה חייב לא ואינה לנטל את המזוה, ונגדר יכול לאסור, ולסלק

השבת. וכתב עוד וז"ל: גם מה שכתב וכיון דאין בהם מצוה משום הכי שבועה חלה עליהם, לא ידעתי אי לא צייתה תורה לקנות איזמל למול ושופר לחקוע וסוכה לישב בה ותפילין להניח אידך יתקיים מצות אלו. עכ"ל. וראה עוד אבני נזר אר"ח סי' תקלה ס"ק י"א. 26 טו, א. 27 שם, ב. 28 בחקרי לב שם פירש דכוונת רבינו לומר דרבא דייק למינקט ישיבת סוכה וכו' לא משום נדר דייק הכי אלא משום שבועה. וע"ש מה שרצה לדחות ראה זו. וע"ע לעיל סי' א, ב. 29 סי' יב. 30 תשב"ץ ח"ב סי' עד. 31 גיטין לה, א תד"ה ונודרת. 32 כתובות עא, א תד"ה שלא תטעום, וברא"ש שם פ"ז סי"ג כתב להדיא דבר זה בשם ר"ח. 33 גדרים טז, א. 34 שם, ב. 35 ב, ב. 36 אולי צ"ל: אינו אסור. ראה הערה 37. 41 יד, ב. 38 צ"ל: כלא. 39 שם טו, ב. 40 עא, ב. 41 נראה שכונת רבינו לומר שאף דגדרים חלים לבטל את המצות, היינו דוקא כשאוסר החפצא כמו הסוכה, שאין הסוכה משועבדת

15 ה"ד. 16 כו, ב מדפי הר"ף. 17 שבועות כד, א. 18 ר"ן שם יב, ב מדפי הר"ף ד"ה שבועה. 19 סי' צח, שעה. [נהובא בכ"י יור"ד סי' רכח דף קמד, א]. 20 מיוחסות סי' רנ. 21 לשון הרשב"א לפנינו: ...גם על דבר מצוה שכתב הרב הגני מסופק כי על אותו דבר בעצמו נשבע ואין זה כנשבע לבטל המצוה, ע"כ. וראה חקרי לב שם ד"ה גם ראיתי שכתב פירוש אחר בדברי הרשב"א. ואולי היה לפני רבינו נוסח תשובה זו: ...כי לא על אותו דבר בעצמו נשבע וכו'. אמנם החקרי לב כתב שג"כ דבאשה לא היו נשבע לבטל המצוה דאשה לא מופקדא אפריה ורביה. וע"ע. 21 *נדצ"ל: מי. 22 לב, ב. 23 שבת קל, א. 24 הלכות מילה פ"ב ה"ו. 25 בחקרי לב שם ד"ה ואת זה ראיתי הקשה, דמשופר של ראש השנה אין ראיה, דהתם הטעם משום דשופר עשה ויר"ט לא תעשה כדאימא התם בגמרא, ובאיזמל של מילה מבואר במשנה שם הטעם דכל מלאכה שאפשר לעשות מערב שבת אינה דוחה את

כל ספק יאסור [על] עמנו כל אשה כל זמן שהיא בחיים על דעת המקום ועל דעתה בלא שום פתח הימך וחרטה, וזהו יסתלק כל ספק ולא יוכל לישראל על נדרו, וכן כתב רא"מ הכ"מ בתשובה² של שהתנה בלא שום פתח אין יכול לישראל, ואם יגרשנה יהיה אסור לישראל אשה כיון שאוסר כל זמן שהיא בחיים, וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה³, והשם יתילנו משגיאות אמן ואמן. והו הגראה לי בזה להשיב על שאלותיך. וחתמתי שמי פה נאמנך שלמה בן הרב ר' שמעון ג"ן בן החכם ר' נחמ זלה"ה.

סימן שלה

מאזונה, לוהיק ר' יום טוב סעוד ישמרהו האל.

שאלת. ראובן שלח חפץ ציד שמעון למוכרו בחוץ, וזוהו חקף המכרו לקנות לו דבר ואם לא נמצא אותו דבר שישלח הערך עם היהודי שהלך עמו בחבורת החפץ הנוכר. לסוף בא היהודי אמר שהחפץ נמכר ונתן קצת מן הערך והנשאר אמר הנה הוא ברשותו מונח וקצת החפץ לקחו לעמנו להשתמש בו. והיו השיירות של יהודים הולכים בכל זמן אצלו ולא נתן להם שום דבר. לסוף ג' חדשים נתן הערך הנשאר ללוי ביום השוק שיהיה עוסק במקח וממכר ובעסקיו והיה לו נתן כל הדמים שהיה משתכר ליהודה לשמרו שמה יפגע בעמנו ויאבדו ממנו. ולוי הנפקד נר אוחס בכסף סדינו עם קצת מעותיו שהיה מסתפק בהם ונפל הכל ולא נוכר עד שיאל מן השוק. הוא בחצי הדרך פשט ידו לצדוק הפקדון הנה איננו נווח אל היהודים שהיו עמו, כ"א תמה וא"ל למה לא נתתו עם מעותיך ופקדונך אל יהודי אחר שלא בטוח בעצמך, פושע בפקדון אתה. התחיל משנה בדבורו פעם אומר החזרתי לו ונשחצש לסוף כשהלכו אלל המפקד נשבע שנחנס לו. ע"כ פשר דבר. מהו שיחייב שמעון באחריות הנכסים עד שיגיעו ליד צעליהן לאחר שגנה דעתו וכל המשנה מדעת צעלים חייב.

תשובה. שמעון הנפקד הזה חייב לשלם משני טעמים.

האחד, מפני שהפקיד ללוי שלא ברשות ראובן, ובפרק כל הגט¹ ובפרק אלו מציאות² אמרינן כאן שנה רבי אין השואל ראשי להשאל ולא השוכר ראשי להשכיר. ומשנה שלימה שנינו שם בפרק כל הגט ואם אמר לו טול לי ממנה

חפץ פלוני הרי זה לא ישלחנו ציד אחר שאין ראונו שיהיה פקדונו ציד אחר. ובפרק המפקדי³ אמר רבא [הלכתא]⁴ שומר שסמך לשומר הראשון חייב. ולא מציעא שומר שסמך לשומר חנם דגרועי גרעא לשמירתו אלל אפילו שומר חנם שסמך לשומר שסמך דעלווי עלייה לשמירתו חייב דלמרי⁵ ליה את מהימנת לי בצצועה [איהו לא מהימן לי בצצועה]. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שאלה⁶. ובנדון הזה, כיון שראובן הפקיד לשמעון לא היה לשמעון להפקיד ללוי שלא ברשות ראובן, לפי שיכול ראובן לומר לשמעון אתה נאמן אללי בצצועה שנאבדו ולוי אינו נאמן לי. וזה אפילו טוען לוי ששמר כדרך השומרים, כיון שאין שם עדים שנאבדו אלל שלוי טוען כך בלבד. כ"ש שלפי השאלה לוי לא שמר כדרך השומרים, שהרי אעפ"י שצרכו בעליתו היה לו לחפסם צידו כדאמרינן החס"ג גבי מאי דמתן המפקיד מעות אלל חצירו צרכן והפשיטין צרכן לאחוריו או מספרן לצנו ולצחו הקטנים או נעל בפניהם שלא כראוי חייב, שלא שמר כדרך כל השומרים, [בשלמא כלהו מפני שלא שמר כדרך השומרים] אלל צרכן והפשיטין לאחוריו מאי הוה ליה למיעבד אמר רבא א"ר יתכן אמר קראי זרמ הכסף צידך אע"פ שצוררין יהיו צידך. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות שאלה ופקדון⁷ זה לשונו, המפקיד אלל חצירו כספים בדרך להוליקם לציחו או ששלח עמו מעות ממקום למקום צריכים שהיו צוררים ומונחים צידו או קשורים על צטנו מכנגד פניו עד שיגיע לציחו ויקברם כראוי, ואם לא קשרם בדרך הזאת אפילו נאנסו חייב לשלם שהרי חתלתו בפשיעה, עכ"ל. ואע"פ שלוי נחנס במקום שנתן מעותיו חייב כיון שאינו מקום הראוי להשתמר, והכי איתא בירושלמי החס"ג⁸, וכן כתב הר"מ ז"ל בפרק הנוכרי⁹.

והטעם השני, מפני שראובן לא הפקיד אלל שמעון זה מעות אלל כלים והוא מכרם, ומן הידוע הוא שכל המוכר חפץ של חצירו לשלוח המעות או חפץ אחר, שמוטר הוא להשתמש באותם מעות ולעשות בהן צרכיו, והוא ישלח לו כשימצא מעות אחרים או יקנה בהם חפץ, ואינו גוזן אם משתמש בהם דלא גרע ממציאה¹⁰. ואחר שהדבר כן, אעפ"י¹¹ שלא נשתמש בהם חייב באחריותן אפילו יגנובו בלסטים מזויין או שנאבדו כגון שטבעה ספינתו בים, דהא קי"ל בפרק אלו מציאות¹² כרבי טרפון דלמר גבי המוכר מציאה מה יהא צדמים ר' טרפון אומר ישתמש בהם לפיכך

שלה. 1 גיטין כט, א. 2 בבא מציעא כט, ב. 3 שם לו, ב. 4 עפ"י כ"ק וכ"י, וכ"ה בגמרא. 5 כנ"ל. ובנדפס: אמר. 6 צ"ל: מהלכות שכירות [ה"ד]. 7 מב, א. 8 עפ"י כ"ק וכ"י, וכ"ה בגמרא. 9 דברים יד, כה. 10 ה"ו. 11 בבא מציעא פ"ג ה"ז. 12 בכ"ק וכ"י: כתבו הרא"ף ז"ל [שם כד, א מרפי הרי"ף] לפסק הלכה. 13 ה"ג. 14 בכ"ק וכ"י: דלא גרע מדמי מציאה. 15 בכ"ק וכ"י: כיון שיש לו רשות להשתמש בהן אעפ"י וכי, בבא מציעא כט, ב.

למצוה, אבל כשאוסר עצמו על החפץ אינם חלים, דהוא משועבד להמצוה. וכן כתב במחנה אפרים הלכות נדרים סי' א. ובתוך דבריו כתב ח"ל: ... ולפי מה שכתבתי נראה לע"ד דאחי שפיר מה שהקשה הר"ן ז"ל בפ"ב נדרים דט"ו דמקשה חלמודא בקונם שאני משמשיך האיך חייל נדרא והא משועבד לה מן התורה, וכתב הר"ן ומאי קושיא והא קי"ל דקונמות קדושת הגוף ניהו ומפקיעין מידי שיעבוד, וכפי מה שכתבנו לק"מ דכה"ג שאוסר עצמו על המצוה לא חייל נדרא וכי. עכ"ל. וע"ע אפיקי ים ח"א סי' לא. 42 תשב"ץ ח"ג סוף סי' רי. 43 ח"ד סי' רפ.

ספר
חקרי לב
חלק שלישי מחלק יורה דעה

זאת חורח האדם פעולת נדק עיר וקדים אשר
אין וחקר לכ חכם המאור הגדול מעון ומגדול
הרב המושלח רב
ור"ב יוסף כמהר"ר **יוסף חזן** נר"ו נכמה"ר חיים ו'ל
טורם יוחסין קוסה על טרטי"ס בן להרב
החמיד קדוש יאמר לו הרב חזה דוד זרע ר"ב טנוח חיים
ור"ק ען להר"ב עין יוסף ועין יוסף ולה"ה ומנצ"ה :
הוציא תחבטיו
ואסרין נמטייה גדול המזכה לריאז ע"מ הלסום תפארת
רוס אנטיס וכליל לאיטיס חיבה עקימין הביר חכם ומעולה
נעתס אוסיר לא חסולה ח"ח
אקדצה להטיב כמה"ר **יוסף הכהן חמצי** נר"ו
יהי אלהיו עמו ויחי ה'וד
לגנח עוד רבוז בטנים עד עמדו לפני הגדול כיר :

שלוביקי
תקמ"ז-תרל"ה

* ביצה * לי * שערי * צדק * אבא * כס * אורה ירה *

* יבא * יריקים * לה * השער * זר *

קצח חקרי שני יד הלכות שבועות סימן רלח זש לב

→ כאן מקומו , והנה סם ראייתי להרב שיצא לידון כדבר חדש דכי קי"ל נשבע לנטל המצוה ללא חלה חינו אלא צנף המצוה אצל מכשירי מצוה אע"פ שי שא"ל לקיים המצוה חלם ומחוך זה כת"ו"ל ואינם אצלי במי שנשבע שלא ליטא אשה ואפי' נח נניס אלא במי שנשבע שלא יקנה חיטויים לפסח לעשות מצה ולא יקנה קנים לעשות סוכה ושלח יביא טופר ממקום ש' או לא יביא אומל למול בו שאין זה המצוה אלא מכשירי מצוה והרי אסרו חכמים לעלות ע"ג אילן או להעביר החמס להביא טופר כדחנן בריה וכן אסרו להני' אומל כדחנן בשר"א דמילה וכיון שאין בהם מצוה מן החורה שבועה חלה ואע"ג דחנן נבדרים קונם סאיני עושה סיבה נבדרים אסור ונשבעות מותר אע"ג שעשיית סוכה אינה אלא הכשר מצוה לנד סירטה רבא דאמר קונם ישיבת סוכה עלי ולא קאמר קונם עשיית סוכה עלי משמע דוקא ישיבת סוכה היא המצוה עצמה ולא העשיה שהיא מכשיריה ע"ש וכה"ג כחנ הרב סם בסיומן א' וב' דאם נשבע שלא יעלה לאי' דמלה מה"ט דליין העליה מצוה כי אם ישיבת אי' ע"ש ועם סאיני כדאי ים לי להטיב על דבריו לדראית חשו' הרשב"א שהניח כנר ביארתי לל"מ גם הראיה שהניח מדחנן בס"ד דר"ה לא עולין באילן ואין מעשירים עליו את החמס ס"מ דמכשירי מצוה לא דחו אפי' סבות כנר אמרו הטעם סם נש"ס דהוי טופר עשה ויו"ט עשה ול"ת ולא אחי עשה ודחי ל"ת ועשה וסי' הר"ן ומכמים עשו חיובן לדבריהם כשל תורה וא"כ איך הטעם מסוס גריעות דמכשירי מצוה , וגם ראייתי להחיות בס"ד דר"ה מ"ה שכתב אי הוי יו"ט ל"ת גריד לא אחו מכשירי מצוה טופר דמי יו"ט דהא בעידנא דקא עקר לאו לא מקיים עשה כמ"ס בשבת דקל"ב ע"ש ואילולי דברי החיות אלו אדרבה מכתן ראייה להפך דאם איחא דמכשירי מצוה אינן למצוה הו"ל לטווי ב"כ דמכשירי מצוה לא דחו לאו אף ע"ש דברי החיות ל"ק מנה ס"ל דהס"ס קוטטא מסני דהני עשה ול"ת אלא ד וכתר דלפי טעם זה דנעי' בעידנא אי"כ מכשירי מצוה לא דחו לאו דחסם מכשירי מצוה לאו בעידנא הוי אף לענין נשבע לנטל מצוה כל שבדבריו עוקר המצוה אף אם הנשבע על המכשירים מנ"ל דחל דבענין זה לא בעינן בעידנא עומם נשבע לנטל המצוה גופה לאו בעידנא הוי דאם אחר שבועה שלא אוכל מצה בלי ססח לאו בעידנא הוי

מחמתו ראייה חמ"ס נטיסין דמ"ו נבעונים ללא במחמתו משי' שמשבו להם ואע"ג דהטעם חסני חילול ס' מ"ת אילו היה נשבעתם נטול מצוה לא חמיה כל נשמה הרי נשבע לנטל המצוה אלא כיון שכשנשבע לא עלה בדעתו לנטל המצוה שלא ידע מחילה עם לא הוי שבועה לנטל מצוה וכן נדחן זה כו' ע"ש , והנה דברי המפרשים אילו פלגין לא ראייה כעת מי שכתב כן זולת בחשו' החשב"ץ ח"א סי' ק' ע"ס וגם בעיקר ראייתם מסבבונים שהביאו ק"ט שהרי החוט' גיטין דמ"ו ד"ה כיון והרשב"א בחי' סם הקשו דהכי חילול השבועה דהוי לנטל המצוה וחירצו דבהשלימו יכולין להחיותם הרי להדיא דאי לא הוי הכי הוה הטיב נשבע לנטל המצוה הפך דעת המפרשים גם בעיקר דבריהם קשה שאין זה אלא נדרי טנגות דלא ידע שיהיה אסור נדבר ונבעות טנגות מותרים וכה"ג ראייתי להרד"ך בית י"ז חדר ט' סכ"כ להדיא ע"ש נגדול' מזה כחב רבינו ירוחם דאם נשבע שהשב טהיה אסור גדול נדבר ונדוע לו אה"כ דלין היסור ללא חלה נבעות הייתה הניח דבריו הבי' גי' סי' ר"ב אף לומר על לא הודע דהוי נשבע לנטל המצוה דמלה הוא חיתה בעיני , וע"ק סנס לפי דעת המפרשים אלו אין ראייה לנ"ד דנשבע שלא יטא אשה אחרת עליה בכ"ג משמע בין אם חלד או לא חלד כמו שהכריח הר"ן בפ' שבועת טחים בדברי הירושלמי שאמרו שבועה שלא אוכל מצוה דמלה נכולל דלא אמרי' ללא נחטין זה למצות מצוה לסתם גם מצות מצוה בכלל ס"ג גם אשה של מצוה בכלל וגם הרב החשב"ץ אביו בחי' סי' ז"ד וז"ל שאריך להוכיח דהמתנה שלא יטא אשה אחרת משמע בין אם חלד או לא חלד ואדרבה צידד דעיקר התנאי כשלא חלד הוא כ"ס נג"ד שהאשה לא רצחה לעלות כי אם כשנשבע שלא יטא אשה אחרת דוראי דעתו אף אם לא חלד .

גם

ראיתי לו סם שהביא ראייה מתשו' הרשב"א צאשה שנשבעה לנטל מצוה כעת מיחחו שלא חנחא לאחרי ונחחרטה ודא קצת להחירה מסוס להוי כנשבע לנטל המצוה והטיב טאף לפי מחשבתם אין זה לנטל המצוה שלא על עצמו של דבר נשבעה כלומר שלא נשבעה שלא יטא וירכה א"ד כוונתו כמו שניאר אח"כ דנשבע לנטל הכשר מצוה חיילה כגון שלא יקנה חיטויים לפסח ללא חטיב כנשבע לנטל המצוה וקשה שחשו' הרשב"א היא מוצאח בחשו' המיוחסות סי' ר"ן וז"ל גם על דבר מצוה שכתב הרב הנני מסופק כי על אותו דבר נבענו נשבעה באין זה כנשבע לנטל המצוה וע"כ אמרתי כיון שגא בענין ציד רני-דן כדאי הוא לסמוך עליו ע"ש וכונחו שטע דרני דן היה רוצה להחיר גם נשבע ע"ד המקום כיון דהוי לדבר מצוה שחנחא לאיש ע"ז השיב דכי מהני לדבר מצוה היינו טנוולד בענין החר שבועתו דבר מצוה אלא אם נעח שבועה היה סם דבר מצוה ואע"פ כן נשבע בהפך אין טעם ד"ת מחסיק ולפי שרגש דא"כ הוי נשבע לנטל המצוה דהוי ס"ס לוי' שאין מצוה נטוואי אשה כדאי לומר בו נשבע לנטל מצוה ללא מיסקדא אפי' , אף מ"ס הרב נפי' דברי הרשב"א לא יכולתי להלום כן בדבריו וגם חשו' ר' דן כבר הובאה בחשו' הר"ן סימן ל"ג ונחלקו עליו הדיטב"א וע"ס מה שהטיב הר"ן ומתוך דבריהם יתבאר דמ"ס נפי' דברי הרשב"א אלו הוא אמת ויציב ואין מקום למח טכררים הרב מדבריו .

→ הראיה שהביא שאסרו להניח אומל למול בו כדחנן בשר"א דמילה החס נמי לא מסוס גריעו' דמכשירי מצוה אינן למצוה אלא כדחנן סם כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאספר לעשותה מע"ס אינה דומה שבת ולדבריו הו"ל למיחני כל שאינו גוף המצוה לא דחי שבת , גם מ"ט וכיון דלין בהם מצוה מסוה' שבועה לא חלה עליהם לא ידעתי אי לא ציוחה מורה לקנות אומל וטופר לחקוע וסוכה ליטב בה ומסילין להניח איך יחקייס מצוה אלו גם מה שיישב לדבריו ממה שטינו קונם סוכה סאיני עושה טכנר סי' רבא דאיירי באומר ישיבת סוכה עלי ולא קאמר עשיית סוכה עלי משמע דוקא ישיבה סוכה המצוה עצמה ולא עשיה שהיא מכשיריה ודבריו סחומים דכיון דנדר חל גם על גוף המצוה כ"ס למכשיריה והנראיק טכוונתו דכי דייק רבא למינקט הכי לאו מטוס נדר אלא מטוס שבועה כדחני נשבעה מותר דאי נשבע שלא אעשה סוכה גם נשבעה אסיר אלא שעיקר הכחור נר' דל"מ דכי מני קונם סוכה סאיני עושה בלי יו"ד סי' שאמר בקונם הסוכה טעמיד לעשות והרי אין הסוכה אלא לישיבתה ולכן מפרש רבא כשהקטו מ"ס נדר ומ"ס שבועה דהיינו שאמר קונם ישיבת סוכה עלי וז"ל שהיה מתני' אלא דכי אסר הכאת סוכה הוא הישיבה וכ"ן דברים פ"ב לחני קונם סאיני וטן סאיני מדבר בתנ הרב דגרסי' סאיני בלי יו"ד

ואת

זה ראייתי להרד"ך בית י"ז שנאל על נדון זה שנעאלו בו הרשב"א והרע"ב"א והר"ן ז"ל והארין ברנה להחיר וקטם אף לא זכר מדבריהם והרי' עצמו לא כדססו חשו' המיוחסות וחשו' הר"ן אף המעיין סם יראה שמדבריהם וט להשיב על דברי הרד"ך ואין

חקרי עג ייר הלכות שבועות סינון רלח ש לב קטס

המזוה גם מחטור'הריב'ט סי' צ"ח טכחג נכטנע סלא יטא
 אשה אחרת דהוי ט"ט אס לא מטעם כולל ס"מ דאינו
 מחלק נכך ונה"ג כחג נסיון סג"ה וטצ"ה ע"ט גס
 החסב"ג ח"ח סי' צ"ד כחג דטבועה כה"ג חויל מטעם
 כולל ס"מ דאינו מחלק נכך גס הר"ן נחט"ו סי' ל"ח כחג
 דנכטנע לעלות לא"י והוא נטוי אשה דהוי לבעל המזוה
 דכתיב א"רה כסותה וענתה ע"ט והוי זה לא נכטנע לבעל
 העונה כי אס לעלות לא"י דהוי מכשיר וס"ל דלא הל
 גס הרית"ל מחי"ד סי' כ"ה כחג טטעס הר"ט דכחג
 ט"ט החר חכס למי סנדר לעלות לא"י היינו דלא היה
 העליה ע"מ לדור אלא לחזור ט"מ דחי ע"ד לדור סס הוי
 הכטר מזוה כמזוה

ג מחטור' הריב"ל ח"א סי' כ"ו וטאר דוכחי והר"ף
 ח"ב סי' פ"ח והראנ"ח ח"ב סי' ע"א והר"ט
 סימן ל' ומ"ו וטיר פוסקים טהעלו נכטנע סלא ליטא אשה
 על אקחו דלא היילה הטבועה כי אס מטעם כולל ס"מ
 דלא ס"ל לחלק בין גוף מזוה להכטר טגס בהכטר מזוה
 כל ט"א"ל לקיים טוף המזוה ע"י טבועתו נטנע לבעל
 המזוה חטיב כי ע"כ דנרי הרשב"א אלו צ"ע אלו

ואגב ראייתי לו להרשב"א סי' ב' טכחג טפרי טנינו
 הנטנע לקיים המזוה אינו חייב מסו' ביטוי
 אכל חייב מטוס ס"ט וכ"כ הרמב"ם נפ"ה מהל' טבועת
 טהנטנע לקיים המזוה ולא קיים טהוא פטור מטוס ביטוי
 ומלקין אותו מטוס ט"ט ע"ט וקצ"ה טפרי הרמב"ם לא
 כחג אלא טאינו חייב מטוס ביטוי אכל טיתחייב מטוס
 ט"ט לא אחר וגם אחר יתכן דק"ל דנכטנע לקיים המזוה
 כמ"ט נדדריס ד"ח וכתבו הראטונוס דאע"כ ראימיש
 לקיים המזוה מדין ביטוי היינו מקרבן אכל נכל יחל
 איתיה אכל טיהיה חייב מטוס ט"ט לא יתכן וכן ראייתי
 להריב"ט סי' צ"ח טכחג דנכטנע לקיים המזוה פטור מטוס
 ביטוי ואינו לוקה מטוס ט"ט לפי טכטנע לקיים המזוה
 ע"ט ואי דעת הרב דאי נכטנע לקיים ולא קיים הוא
 דעבר על ט"ט גס זה לא יתכן דט"ט ליתיה נקיו' דמעט
 טינחח מסוי ינחח לטקר כמ"ט בטבועת ד"ג מה טוה
 לטעבר אף עקר לטעבר וא"כ ל"מ קלי כי אס נכל יחל

ג ראייתי עוד להרב צבי טכחג נכטנע סלא יטא
 אשה אחרת עליה וסלא לגרטה סלא נרצונה
 דכיוסיקן ליה לגרס אף בלחי רצונה כיון דאס אחרת
 הא ליתא לטבועה כלל כי הא דאמר'י נכחונות ד"ת
 טהקטו ליתי עשה ולדמי ל"ח ומטנין אי אחרה לא נעי'
 מי איתיה לעשה כלל וסי' הר"ן וכיון דנקל נדחה הטחח
 נמי דמינן ליה נעי"כ אף דלא אחרה איהי לא נעינח
 כיוסיקן לחרווייהו ונדחק הרב דדוקא גבי אונס אמרינן
 הכי דעשה קיל הוא וגם דכל עשה קיל מל"ח דל"ח חמיר
 מעשה למ"ט נפ"ק דינחוח ד"ו אלא דאס"ה גלי קרא
 דעשה קיל דחי ל"ח חמור ובכי האי דאיכא נמי דחי
 אחרה לא נעינח ליתיה לעשה הוא דלא דחי ל"ח אכל
 כאן דנחנו לדמות ל"ח דכל יחל דחמיר נכטנע וזו דאי
 אחרה לא נעינח כולי האי לא אמרי' ולדדי אין יטבנו
 מססיק טזה טחמרו אי אסרה לא נעינח מי איתיה לעשה
 לאו חוק וגזירה הוי אלא סברא הוא טאפטור לקיים טניהס
 אין עשה דחי ל"ח כמ"ט נבימות ד"ך וא"כ ה"ן נידינו
 לקיים אח טניהס טחאמר היח לא נעינח ליה וא"כ מה
 מקוס לחלק גזה בין קל לחמור גס עיקר דינו ל"מ לכי
 אמרו החס הכי ה"ד החס טהאשה ליתיה נעשה דולו טהיה
 לאשה כי אס נאונס לנב ובלאו דמחורת גס המחורת
 עובר בלאו אס נטחח לכטר כמ"ט נבימות דפ"ד ואס כן
 חיונח לגבי דידיה דאיכא עשה נכל ל"ת אחי עשה ודמ'

וכ"ל הר"מ נפ"ה נדדריס ע"ט ונחוי"ט אכל נמחני ככל
 הספרים גרבי' טחני גלי יו"ד ותו ל"מ דמכטיריס טבועה
 חלה גס נסי' ח' הביא ראייה מת"ט נירוסלמי טהנטנע סלא
 יאכל מזוה ולא יאכט נכל סוכה לוקה ואוכל מזוה ויטב נכל
 סוכה ואס איתח' ליתקוט לה נמכטיריס סלא ילוט ויאשה
 מזוה ונטנע סלא יעשה סוכה דלקי וכ"ס נמזוה עצמה
 ע"ט וק"ל דאלמיתחי ראייה מהירוטלמי דל"מ ס"ל דלא
 נחיה להטתיענו אלא דנכטנע לבעל מזוה לא חלה וזה"ל
 דגס נכטנע לבעל המכטיריס כל טמחנטל מעטייה המזוה
 נכך הוי ס"ט אדרנא הו"ל להביא ראייה ממה טטנינו
 נפ"ס טבועה טחים נכטנע לבעל המזוה סלא לעשות סוכה
 וסלא ליטול לילב כו' הרי טגס נמכטיריס חטיב נכטנע לבעל
 המזוה ולטונוה פסק הרמנ"ס נפ"ה מה'טבועת העו' והכ"ז
 לא סירט רבא דאמר סלא יאכט נטוכה וגס לא נכטנע אדס
 לומ'לטונוה המטנה לאו דדוקא ט"מ טגס נמכטיריס לא חלה

והנה אמת טיט לדקדק היכי חטיב זה נכטנע לבעל
 המזוה טפרי אפטור לעטוה ע"י אחרים
 ולקיים המזוה ולזה י"ל דאיירי דאין דרכו לעשות הטוכה
 והוי כקונס טפרי טאיני חורט דאס אין דרכו לחרוט דק"ל
 צ"ד סי' ר"ח ס"ה דהוא וכל אדס אטורין א"ק עליון
 הרי אפטור לקיים בטאלוה דק"ל נא"ח סי' חרל"ו ס"ב
 וצ"ל דק"ל נטי"ד סי' ר"ח דרואיס הדכריס טנגלנט
 נדר והלא איירי טמדבריו טנגלנט נכטנע אנו רואי'טנחכוון
 לבעל יטיבח סוכה ולככי לקי מטוס ס"ט ויחר נר'דכיון
 דטאילח סוכה אינו מצוי ואינו מוכרח טימחא טיטאילו
 אחרים סוכחם לו א"כ נכטנע לבעל המזוה ומזה ראייה טגס
 נחלה נחנחי או נפסק חטיב נכטנע לבעל המזוה כמ"ט לעי'
 גנטנע סלא יטא אשה אחרת אף טאפטור טחלל בלוסן
 דנתיב טחני' יט ראייה טגס נמכטירי מזוה לא חלה
 וע"ק דהנן בערוצין דק"ב קוטרין נימח נחקדט ומבוחר
 נפ"ס דכיון דנטסק נטנח דא"ח לעטוה מלחמול דחי
 נבח וכי חירצו כחן בלחנע כאן מן הנד הוא כפרט"י
 דנחמנע אינו משמיע קול נענינה ס"מ דגס מכטיר דחי
 נבח כיון דנפסק נטנח ועט טה"ר יהונחן פי' דאיירי
 נקטר טאינו טל קיימח נכר חמה עליו החו"ע פי' מעירו'
 ח"ב דכיון דחי אפטור לעשות מע"ט גס נקטר טל קיימח
 טרי ועיין מ"ט ע"ב בחקרי לב ח"ח סי' ט' וסס הכחחי
 דנרי הרא"ס גה' חוכה טכחג ראע"ג דק"ל דהלקת
 גרוח דחי טבת וטומחה ה"ד סולקה לנב אכל מכטירי
 הדלקה לא וחמההי עליו מהך סוגיא דעירונין וגס הרב
 י"ח ח"ח סי' הר"ע נטס מוהר"י ננימין הלוי וחמה עליו
 ג"כ מסוגיא אחרת ע"ט והוי גושה ג"כ קטה להרשב"א
 נדבריו אלו

והנה אנה דלענין אחי עשה דחי ל"ח יט דלון
 נדברי הרשב"ט דמכטירי עשה לא דחי לאו
 ממ"ט נבימות ד"ו אלא מטוס דאיכא למיפרך מה להנך
 טכן הכטר מזוה ופי' ההוס' ד"ה טכן נטס ר"י ור"ח
 דמהכא לא נילף בעלמח דלא דחי דמה לכיבוד טכן הכטר
 מזוה כשמחמר ומטחח ומניה מלהחזיר אבידה כדי להביא
 גזלות לאביו נעח דחיות הלאו אין מאכילו ומלביטו אכל
 בעלמח דפניד גוף המזוה ולסיק מכלאיש נציניח דחי
 עשה אף י"ל דה"ל גבי עשה דחי ל"ח דנעינן דחיה
 בעינחא דמקיים עשה אכל דבין נכטנע לבעל המזוה גס
 נמכטיר כל ט"א"ח לקיים גוף העשה בטבועתו הוי ס"ט
 ומה גס למחני' דס' טבועת טחיס הכי מטעם וכחמור
 וכ"ן ימיס דהוי ס"ט ה"ט דהוי נכטנע לבעל המזוה טנכטנע
 ז' להמח אח עצמו ע"ט והרי נמיחה ע"י מניעה אכילה
 אינו אלא הכטר ולא גוף המיתה ואס"ה חטיב נכטנע לבעל

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזרה"ה

ספר

שאלות ותשובות

דברי יואל

חלק ראשון על או"ח יו"ד

אשר איזן וחיקר למי כל חמדת ישראל, המסתת בהרים כהררי אל, ראש גולת אריאל ומרא דארעא דישראל, משיב כהלכה לכל כענין שואל, הגאון הגדול, יהוד כדורו כביאור מכוונת ובהתרת ספיקות, היריעה מהכיל קצרה, לסיים שכחי דמרא איש אלקים קדוש יאמר לו

מרן יואל טייטלבוים זצוק"ל

זכותו יגן עלינו לדור דורים, עד עמוד הכהן לאורים אבדק"ק סאטמאר והגלילות, וכירושלים עיה"ק תוכב"א, קבץ ורבץ ועשה מעלים לתורה, וחשיב לשואליו דבר הלכה ברורה

יצא לאור ע"י עבדו ש"כ בן ביתו של מרן המחבר זצ"ל
אפרים יוסף דוב אשכנזי

ב ה ז צ א ת

בית מסחר והוצאת ספרים "ירושלים"

ברוקלין, נ. י.
שנת תשמ"ב לפ"ק

נרמס בבית דפוס
סענדר דייטש
ברוקלין, ניו יורק

מחמת אריכות הזמן בודאי אין שום נפק"מ עוד להלכה ובדואר כבר הורה בדבר, אמנם העפ"כ נחתו אל לבי שאין זה לפי כבודו שלא לכתוב תשובה ועכ"פ תורה הוא.

בנידון שאלנו אודות הצעות גדולות של סתם יינס שאי אפשר להגשים, אם לסמוך על מילוי ועירו ג' ימים, ושאל אם יש לי על זה איזה קבלה מכ"ק אבא מארי הגה"ק זלתי"ה.

א

הנה נפרט זה לא שמעתי מאומה מכ"ק אי"א זלתי"ה, ולפענ"ד כיון שגם הש"ך לא החליט לאיסור וסיים בסיומן קלי"ה סי"ק ל"ג צ"ע, ואדברה מדכתב שם אחר כך: ומי"מ נראה דבשאר איסורין לא מהני מילוי ועירו כי אם כיון שהמים שממלאין ומערין מקלישין עטם היין, מזה נראה דכיון גם דעתו להקל כי המים מקליש עטם היין, כאשר העיד בעלמא שכן משמע סתימה דברי הפוסקים להקל, ואך בשאר איסורין נוטה להחמיר, וצ"ע י"ג סתם הדברים להאריך מילוי ועירו, ולא העיר מאומה להחמיר יותר, ובנוגע ביבואה (מהדו"ת חו"ד סס"י ג"ח) הוצא בפתחי תשובה סק"ב כתב דכן עיקר לדינא דמהני מילוי ועירו, וכן הוא בתשובות חכם לבי סימן ע"ה (ומה שכתב שלא מלא בחכם לבי, הנה בדרכי תשובה אין לסיומן ע"ו ושם לא ימלא מזה אצל הוא בסיומן ע"ה, ובמח"א גם אנכי לא נודע לי מקומו), וזה אחד מכללי הפוסקים ללא שבקין מאי דפשיטא לכו להפוסקים מחמת ספיקו של אידך. עכ"פ אף שמהראוי להחמיר בהגבלה היכא דאפשר, בנידון שאלתו דאי אפשר המיקל לא הפסיד ויש לו על מה לסמוך כנלפענ"ד.

ב

ובנידון מכחבו הראשון מה שראה לנדד להחיר להוציא בהפילין בין שאר החפצים, מכה דברי המהר"ם שוק ז"ל (שו"ת ח"א"ה סי' רס"א) דבהשדלות לקיום המנוח הוא גם כן מנוח דרבנן, ודחי איסור דרבנן דריבוי בשיעורין, דכיון דהוי רק איסורא דרבנן אין בו עשה ול"ת כי אם איסורא בעלמא, כן הוא תוכן דבריו. ותמתי מה ראה על ככה, הלא מקור הדבר במתניתין דאין מעצורין את החמס ואין עולין צאילן וכל אינך דחשיב שם במתני' (ר"ה דף ל"ב ע"ב), הם כולם רק איסורי דרבנן, ועליהו קאמר בגמרא דיו"ט עשה ול"ת הוא, דכיון דעיקר איסורא דיו"ט הוא עשה ול"ת ממילא גם האיסורי דרבנן השוו חכמים מידותיהם ועשו חיזוק לדבריהם כשל

תורה, והמהר"ם שוק ז"ל לא עלה על דעתו אלא בחתומין דיש לומר שאף עיקר האיסור של תורה אין בו אלא איסור לאו, אצל היכא שיעקר המלאכה הוא בעשה ול"ת תו גם כל הגזירות שמדרבנן המסתעפים ממנה הוא בכלל עשה ול"ת מדרבנן. ומעשה בהולאה דיש בה עשה ול"ת, ממילא דאף אם יומא דריבוי בשיעורין הוא דרבנן, מי"מ הוא בכלל עשה ול"ת דרבנן. והמהר"ם שוק ז"ל צמח שחידש דהשדלות לקיום המנוח הוא מנוח דרבנן ודחי איסורא דרבנן, לא אמר זה אלא לדמות הל"ת שיסחר רק עשה בעלמא שיהיה נפק"מ לענין דיטבד לפי דברי הטוב"י (מהדו"ק בסוף הספר), ולא סמך כלל להלכה גם על זה, אצל להחיר להחלה חילול שבת דרבנן, זה מבוחר במתניתין דאין עולין צאילן וכו' בפירוש בהיפוך והפסול צוה אך למותר.

אמנם עיקר דברי המהר"ם שוק ז"ל צלתי"ה הם תמוהים מאוד לפענ"ד, דהאיך אפשר לחדש מנוח דרבנן מעלמיו מה שלא אמרו החכמים. והוא ז"ל כתב, דכמו שעשו חכמ"ל גר וסייג לתורה ואסרו דבר שאפשר שיביא אותו לידי עבירה, וסמכו דבריהם על הקרא דושמרתם את משמרתיו, בכלל זה בודאי נמי דאריך להשתדל בדברים המצויים לקיום המנוח, דכמו שנלמד מקרא בג"ל לנגוע מדברים המצויים לעבירה, כמו כן נלמד משם לעשות דברים המצויים לידי קיום המנוח. עכ"ל. וזה המנוח, דבאמת אף בדברים המצויים לידי עבירה הנלמד מקרא דושמרתם את משמרתיו, אין לנו לגזור גזירות מדעתנו ואין לנו אלא מה שאסרו חכמים, ועיין במג"א סימן ש"ה ס"ק ג"ח. ועוד הפילו אם יומא דהוי מנוח דרבנן דמכללא איתמר מכה מה שסמכו חכמים על הקרא דושמרתם את משמרתיו לעשות משמרת לתורה, אי"כ הוי עכ"פ רק מנוח שבכללות ולא עדיף מעשה שבכללות שאינו דוחה ל"ת.

אמנם צאמת השדלות לקיום המנוח הוא חיוב דאורייתא ולא דרבנן, שלא היה ליווי החובה"ק שאם יפול השופר לתוך ידו או יתקע או אם ימלא סוכה בנייה או ישב בה לא צאופן אחר, ואף שלא הוזכר בחובה"ק בענין סוכה אלא ישיבת סוכה, מי"מ בודאי דהכוונה הוא לבנות הסוכה מקודם ולערות להציא השופר שיהיה בידו לקיומו, ואם לא עשה סוכה ולא הציא שופר ביטל מנוח עשה. ובגמרא עירובין דף ג"ה הוצא ברש"י ז"ל (דברים ל, יב) אמר ר' אבדימי בר חנא בר דוסא מאי דכתיב לא בשמים הוא שאם היה בשמים היית נריך לעלות אחריה ולקיומה. ובשבת דף קל"א דקאמר לרבי אליעזר דמכשירי שופר דחי את השבת,

ואעפ"י לענין עשה דוחה ל"ח לא הוי צעידנה דלא דמי לסדין צניעות אלא עיקר המנהג לא המכשירין. וצ"ל בשם ר"ח ז"ל תירץ דמשום הכי לא אמרו גבי חין עולין צאילן דאינו דוחה צעציל דלא. הוי צעידנה, דעשה דרבים דחי אף דלא הוי צעידנה, והבזה צמג"א סימן תמ"ו (ס"ק צ'). ומצואר מזה דגם דעת ר"ח ז"ל דכל קושיית הש"ס סוצב והולך על עיקר המנהג שידחה דמשו"ב לא הוי צעידנה אבל מכשירי מנהג אינו דוחה כלל. וכפי הגר"ה גם המכ"ס שיק ז"ל לא אמר זה אלא דרך פלפול לתרץ דברי הלחם משנה, אבל להלכה אין לצנות יסוד נגד ה"ח והר"ן ז"ל וכל דברי הפוסקים שהציוו דצריהם צסתמא, מכח דיוקא של דברי הלחם משנה. וצ"ח גם דברי הלחם משנה אפשר לתרץ בדרך אחר ואין להאריך.

L

ג מה שמך להקל על שיטת הרשב"א ז"ל (ביצה דף י"א ע"א ועוד) דריבוי צשיעורין הוא דרבנן, הנה דבר זה פלוגתא הוא בין הראשונים ז"ל ואין צידו להכריע. וכ"ח צנה יסוד על מה שהמנחת חינוך (מוסך השבח מלאכה ל"ט) הניח דברי הר"ן ז"ל (שם) צ"ע, ותמה אינו וכי צעציל איזה קושיא שיש לנו בדברי הראשונים ז"ל נוכל להכריע נגדם, הן אמר כי כך הוא דרכה של תורה להקשות ולפלפל בצצריהם, אבל לא להכריע נגדם להלכה מדעתנו, ובפרט מחמת קושיא שגם הראשונים ז"ל לא בנו יסוד על קושיא כמצואר צמג"א סימן קצ"ז סוסק"א ח"ל: ואף צבג"מ לא נחלק עליהם אלא הקשה עליהם וכל קושיא יש לה תירוץ, והצ"ח צמבדו"ק ח"הע"ז סימן ס"ט לא ראה לצנות יסוד אף לחומרא אפילו מכח קושיית החוס' שעמדה כחומה כי כל קושיא יש לה תירוץ, גם מה שכתב כ"ח לתרץ קושיית המנחת חינוך נראה נכון לכאורה, ויש להאריך צענין זה בדרכי הפלפול ואין הזמן גרמא כעת.

עוד נלפענ"ד, דאולי צבגון דא גם הרשב"א ז"ל מודה דריבוי צשיעורין הוא מן החורה. דהנה הר"ן ז"ל צצ"ה כתב צעמא דמילתא דריבוי צשיעורין הוא מן החורה, דאף דמצואר גבי יו"ע ממלחה אשה וכו', יש לחלק, דצשלמא גבי יו"ע דהותר לצבל צעציל אוכל נפש אם כן גם החוספת כמוהו אם הוא מחד עירחא, אבל צצנת פיקוח נפש לא הותרה אלא הודחה א"כ מה שצריך לחולה הודחה והחוספת הוי ליה איסור דאורייתא יע"ש. עכ"פ צצרת הר"ן ז"ל הוא כיון דגם עיקר האיסור

וצרש"י ז"ל שם מכשירי שופר כגון לקולו מן המחובר, ואיתא בהם מנה ליה לר"ח דמכשירי שופר דחי את השבח, אמר קרא. יום תרועה יהיה לכם ולמאי אי לתקיעה הא הנה דצי שמואל כל מלאכה עבודה לא תעשו יאלה תק"ש שהיא חכמה ואינה מלאכה אלא למכשירין, כרי לך צבדא דמכשירי שופר לקולו מן המחובר הוא דאורייתא מדגלמד לר"ח מקרא דיום תרועה יהיה לכם, וכן הוזכר שם צגמרא מכשירי מנה ולולב ועוד כמה מכשירי מנה שגלמד מהחוס"ק לר"ח דדחי, ואף לדיון לא קי"ל כוותיה צבה דמכשירי מנה דוחין את השבח, אבל צזה אם המכשירין הם מן התורה צזה אין שום פלוגתא, ולא הורכו חכ"ל לעשות גדר וסייג לתורה מכח קרא דושמרתם את משמרתי אלא צגזירות שאינם מצורין צדעת האדם, כמו שאין עולין צאילן שמא יחתוך זמורה, או שאסרו התקיעה שמא יתקן כלי שיר, וכן צתחומין חלפיים אמר צעציל י"צ מיל, וכדומה, שאין זה מוסכם צדעת האדם שזה יצא אותו לדי עצירה, צצזה הורכו חכ"ל לגזור, וצבגון דא אין לנו לגזור גזירות מדעתנו ואין לך אלא מה שאמרו חכמים, אבל צמה שהאדם יראה לעינים שצריך לעשות ולהשדל עבור קיום התורה, הא למה לי קרא צצרה הוא דכן הוא הציווי מהחוס"ק להשדל עבורה כיון שאי אפשר לקיימה בלאו הכי.

ומערתה עכ"פ הנה מצואר דאף דמכשירי שופר לקולו מן המחובר הו"ל דאורייתא, ואעפ"י אמרו צגמרא דאינו דוחה עשה ול"ח דרבנן שאין עולין צאילן, וצע"כ ז"ל כמ"ש הר"ן ז"ל דהעמידו חכמים דצריהם צמקום חורה.

וגם מש"כ הר"ן ז"ל דה"ה דהנה מני למימר משום דלא הוי צעידנה, גם זה מוכרח, דצ"ח אף דמכשירי מנהג הוא דאורייתא, מ"מ אין זה לענין עשה דוחה ל"ח, דזה נלמד מקרא דאין עשה דוחה ל"ח אלא כמו סדין צניעות דצעידנה דקא נושק לאו מקיים עיקר המנהג, אבל היכא דלא מקיים עיקר המנהג אף שגם צמכשירין מקיים מנהג דאורייתא מ"מ כיון שאינו עיקר המנהג לא דמי לסדין צניעות ולא נלמד משם דחי, ועיין צנימוקי יוסף פרק אלו מניחות (דף ל' ע"א) גבי והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון כהן והוא צצית הקצרות, קאמר גם כן דלא הוי צעידנה צדעת שהולך צצית הקצרות אינו מקיים מנהג השבח עד שיצא הצצורה ליד צעב"צ, אף דזה ודאי דהוי חייב דאורייתא לילך לצית הקצרות לקיים מנהג השבח הצצורה, דהלא הוצרך ללמוד מקרא דהתעלמת לענין כהן והוא צצית, וצ"ח

לאן מקום הגה זו:
 ור [עמוד לט] והגהות
 וניעות פרק א'
 כות תענית [אות ג]:
 א. טור [עמוד לט]
 יסקו [שמות טו, טז]
 י: הלקט [סימן טז]
 ז דרכי מסדה שבת:
 ו [ע"כ ומדרש תמומא]:
 וס ק"י טו [ע"א]:
 שון הטור [עמוד טז]:

(ג) ויש אומרים דלא ישלים. הוא דעת מהר"ם [מרוטנבורג]
 צטור [עמוד לח] לענין שאר תעניות. ובתענית חלוס הביא צ"י
 [עמוד לט ד"ה ומ"ט] בשם הגהות אשר"י⁽¹⁾ [תענית פ"א סימן יב] בשם
 אור זרוע [מ"ג סימן מד] (כתב)⁽²⁾ בתענית חלוס אין צריך להמתין
 אלא עד יציאת מצות הכנסת.

ובתשובת מהר"ל סימן ל"ג בשם
 ראב"י [סימן חמנה] כתב דאפילו
 בחול אינו צריך להשלים. ובמה
 שכתב רמ"א לחלק בין תענית יחיד
 לצבור, אין הכרעה לתענית חלוס,
 אבל המנהג פשוט ציננו להשלים
 בתענית חלוס אפילו בערב שבת.

ולענין תענית יאר צייט כתב רש"ל
 בתשובותיו סימן ט' דנהגו להשלים
 בערב שבת, רק שהוא היה מקובל
 באס אירע יאר צייט הראשון בערב
 שבת אז המנהג שלא להשלים. ונתן
 טעם לזה על פי תשובת מהר"ק

[שורש לא] דיוס שמת אציו חסוב
 כמו נדר, ובשבת לא חל הנדר, אלא
 דאס חל בחול אז חל הנדר ומייב
 וראייה דהא אפילו מי שקיבל עליו

התענית סתם בערב שבת מחייב להשלים, ע"כ. ולענ"ד נראה
 תמוה, דמאי שנה אותה שעה שחל השבת מיום השבת הפטור
 מתענית זה⁽³⁾ אף על פי שכבר התענה בחול. ומו, דהא לא מקרי
 דרך נדר אלא אס כן היה נדעמו שינהגו כן לעולם, כמבואר
 (י"י ציורה דעה סימן רי"ד [סעיף א].) ומו, מדהביא ראייה ממקבל
 תענית סתם דחייב להשלים, ואין לא קיימא לן הכי, כמו שכתב
 כאן רמ"א. על כן אני אומר דהימקל דבדר שלא להשלים בערב
 שבת לא הפסיד, בפרט מי שמתענה בתעניתו לא יטער בהחללת
 שבת. ועוד נראה, דמה שכתוב בגמרא [עירובין מ, ג] הני [צנין]⁽⁴⁾
 בי רב דימתנין⁽⁵⁾ בתעניתא בכל ערב שבת, והטור [עמוד לח] הביאו,
 היינו דוקא בלחות שמכירים צעמנו שאחר התענית יהיו חלבים
 לאכול, מה שאין כן בלחות שהם חלשים אחר התענית, והאכילה
 אינה נוחה כל כך עליהם, לא ימענו, וראייה מסימן תרפ"ו [סעיף ג]
 לענין פורים שחל ביום ראשון, עיין מה שכתבתי שם [פ"ק ג]:

רנ (א) ישכים בבוקר ביום ששי להבין צרכי
 שבת⁽⁶⁾ ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו
 ישתדל ב להבין (ב) בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי
 לכבדו [ג] כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק ורבה
 ורב יוסף היו מבקעים העצים ורבי זירא היה מדליק
 האש ורב נחמן היה מתקן הבית ומכנים כלים הצריכים
 לשבת ומפנה בלי החול⁽⁷⁾ ומהם ילמוד כל אדם [ד] ולא
 יאמר לא אפנום כבודי כי זה הוא כבודו שמכבד השבת:

רנ (א) ישכים בבוקר. שנהגו להשלים, ע"כ. ולענ"ד נראה
 תמוה, דמאי שנה אותה שעה שחל השבת מיום השבת הפטור
 מתענית זה⁽³⁾ אף על פי שכבר התענה בחול. ומו, דהא לא מקרי
 דרך נדר אלא אס כן היה נדעמו שינהגו כן לעולם, כמבואר
 (י"י ציורה דעה סימן רי"ד [סעיף א].) ומו, מדהביא ראייה ממקבל
 תענית סתם דחייב להשלים, ואין לא קיימא לן הכי, כמו שכתב
 כאן רמ"א. על כן אני אומר דהימקל דבדר שלא להשלים בערב
 שבת לא הפסיד, בפרט מי שמתענה בתעניתו לא יטער בהחללת
 שבת. ועוד נראה, דמה שכתוב בגמרא [עירובין מ, ג] הני [צנין]⁽⁴⁾
 בי רב דימתנין⁽⁵⁾ בתעניתא בכל ערב שבת, והטור [עמוד לח] הביאו,
 היינו דוקא בלחות שמכירים צעמנו שאחר התענית יהיו חלבים
 לאכול, מה שאין כן בלחות שהם חלשים אחר התענית, והאכילה
 אינה נוחה כל כך עליהם, לא ימענו, וראייה מסימן תרפ"ו [סעיף ג]
 לענין פורים שחל ביום ראשון, עיין מה שכתבתי שם [פ"ק ג]:

רנ (א) ישכים בבוקר. שנהגו להשלים, ע"כ. ולענ"ד נראה
 תמוה, דמאי שנה אותה שעה שחל השבת מיום השבת הפטור
 מתענית זה⁽³⁾ אף על פי שכבר התענה בחול. ומו, דהא לא מקרי
 דרך נדר אלא אס כן היה נדעמו שינהגו כן לעולם, כמבואר
 (י"י ציורה דעה סימן רי"ד [סעיף א].) ומו, מדהביא ראייה ממקבל
 תענית סתם דחייב להשלים, ואין לא קיימא לן הכי, כמו שכתב
 כאן רמ"א. על כן אני אומר דהימקל דבדר שלא להשלים בערב
 שבת לא הפסיד, בפרט מי שמתענה בתעניתו לא יטער בהחללת
 שבת. ועוד נראה, דמה שכתוב בגמרא [עירובין מ, ג] הני [צנין]⁽⁴⁾
 בי רב דימתנין⁽⁵⁾ בתעניתא בכל ערב שבת, והטור [עמוד לח] הביאו,
 היינו דוקא בלחות שמכירים צעמנו שאחר התענית יהיו חלבים
 לאכול, מה שאין כן בלחות שהם חלשים אחר התענית, והאכילה
 אינה נוחה כל כך עליהם, לא ימענו, וראייה מסימן תרפ"ו [סעיף ג]
 לענין פורים שחל ביום ראשון, עיין מה שכתבתי שם [פ"ק ג]:

רנ (א) ישכים בבוקר. שנהגו להשלים, ע"כ. ולענ"ד נראה
 תמוה, דמאי שנה אותה שעה שחל השבת מיום השבת הפטור
 מתענית זה⁽³⁾ אף על פי שכבר התענה בחול. ומו, דהא לא מקרי
 דרך נדר אלא אס כן היה נדעמו שינהגו כן לעולם, כמבואר
 (י"י ציורה דעה סימן רי"ד [סעיף א].) ומו, מדהביא ראייה ממקבל
 תענית סתם דחייב להשלים, ואין לא קיימא לן הכי, כמו שכתב
 כאן רמ"א. על כן אני אומר דהימקל דבדר שלא להשלים בערב
 שבת לא הפסיד, בפרט מי שמתענה בתעניתו לא יטער בהחללת
 שבת. ועוד נראה, דמה שכתוב בגמרא [עירובין מ, ג] הני [צנין]⁽⁴⁾
 בי רב דימתנין⁽⁵⁾ בתעניתא בכל ערב שבת, והטור [עמוד לח] הביאו,
 היינו דוקא בלחות שמכירים צעמנו שאחר התענית יהיו חלבים
 לאכול, מה שאין כן בלחות שהם חלשים אחר התענית, והאכילה
 אינה נוחה כל כך עליהם, לא ימענו, וראייה מסימן תרפ"ו [סעיף ג]
 לענין פורים שחל ביום ראשון, עיין מה שכתבתי שם [פ"ק ג]:

רנ (א) ישכים בבוקר. שנהגו להשלים, ע"כ. ולענ"ד נראה
 תמוה, דמאי שנה אותה שעה שחל השבת מיום השבת הפטור
 מתענית זה⁽³⁾ אף על פי שכבר התענה בחול. ומו, דהא לא מקרי
 דרך נדר אלא אס כן היה נדעמו שינהגו כן לעולם, כמבואר
 (י"י ציורה דעה סימן רי"ד [סעיף א].) ומו, מדהביא ראייה ממקבל
 תענית סתם דחייב להשלים, ואין לא קיימא לן הכי, כמו שכתב
 כאן רמ"א. על כן אני אומר דהימקל דבדר שלא להשלים בערב
 שבת לא הפסיד, בפרט מי שמתענה בתעניתו לא יטער בהחללת
 שבת. ועוד נראה, דמה שכתוב בגמרא [עירובין מ, ג] הני [צנין]⁽⁴⁾
 בי רב דימתנין⁽⁵⁾ בתעניתא בכל ערב שבת, והטור [עמוד לח] הביאו,
 היינו דוקא בלחות שמכירים צעמנו שאחר התענית יהיו חלבים
 לאכול, מה שאין כן בלחות שהם חלשים אחר התענית, והאכילה
 אינה נוחה כל כך עליהם, לא ימענו, וראייה מסימן תרפ"ו [סעיף ג]
 לענין פורים שחל ביום ראשון, עיין מה שכתבתי שם [פ"ק ג]:

רנ (א) ישכים בבוקר. שנהגו להשלים, ע"כ. ולענ"ד נראה
 תמוה, דמאי שנה אותה שעה שחל השבת מיום השבת הפטור
 מתענית זה⁽³⁾ אף על פי שכבר התענה בחול. ומו, דהא לא מקרי
 דרך נדר אלא אס כן היה נדעמו שינהגו כן לעולם, כמבואר
 (י"י ציורה דעה סימן רי"ד [סעיף א].) ומו, מדהביא ראייה ממקבל
 תענית סתם דחייב להשלים, ואין לא קיימא לן הכי, כמו שכתב
 כאן רמ"א. על כן אני אומר דהימקל דבדר שלא להשלים בערב
 שבת לא הפסיד, בפרט מי שמתענה בתעניתו לא יטער בהחללת
 שבת. ועוד נראה, דמה שכתוב בגמרא [עירובין מ, ג] הני [צנין]⁽⁴⁾
 בי רב דימתנין⁽⁵⁾ בתעניתא בכל ערב שבת, והטור [עמוד לח] הביאו,
 היינו דוקא בלחות שמכירים צעמנו שאחר התענית יהיו חלבים
 לאכול, מה שאין כן בלחות שהם חלשים אחר התענית, והאכילה
 אינה נוחה כל כך עליהם, לא ימענו, וראייה מסימן תרפ"ו [סעיף ג]
 לענין פורים שחל ביום ראשון, עיין מה שכתבתי שם [פ"ק ג]:

ח שיוצאים מבית הכנסת. וזה מקרי השלמה, שמתענה⁽⁸⁾ עד
 אחר קבלת שבת, אבל בחול לא מקרי השלמה עד לאת הכוכבים
 (שם במהרי"ל שו"ת סימן לג). ובתענית חלוס ישלים (שם דרכי משה
 סוף אות ג). ונראה לי דאס מתענה בכל ערב שבת והשלים בפעם
 ראשון, צריך לנהוג כן לעולם. והוא
 הדין מי שמתענה תעניתים
 (ה) הכוכבים צסימן (תקע"ט)
 [תקפ], וכמו שכתוב ציורה דעה
 סוף סימן ת"ב. והוא הדין ערב
 ראש חדש שחל בערב שבת. משמע
 מלשון רמ"א דבתענית ציצור לא
 מהני תנאי, דלאו צדידיה חליא
 מלחא, וכן משמע סימן תקע"ב
 סעיף ב'. ואף שצמהרי"ל⁽⁹⁾ שם
 משמע דמהני תנאי, היינו משום
 דלא היה תענית ציצור גמור, כן
 נראה לי. ועיין צטור סימן (תקס"ו)
 [תקע"ג] [עמוד לז]:

רנ א ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

ציונים רמ"א
 זור [עמוד לח] ומרדכי
 פרק בכל מערבין
 יצין כמו חזק [בשם]
 (מרוטנבורג) ז'
 ה' מיימוניות פרק
 מהלכות תענית [אות
 ג]:
 מהרי"ל [בתשובות
 ון ל"ג] [א] [סוף סימן
 קט]:
 דברי עצמו:
 דברי עצמו:

עטרת זקנים
 והכי גדוג. ובתענית
 וס יש להשלים עד
 ילה [כ"ח עמוד לט ד"ה
 גלג]:

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

רנ (א) ישכים בבוקר. ויומר
 טוב לקנות ביום ששי מציוס
 תמישי. ויאמר על כל דבר שקונה,
 וזה לכבוד שבת (כתבים שער הכמות,
 עיין לל ו' ד"ה עיין המהשנה).

הפירות כריסנתאן
 בולטא מפתא חזון גלגל

ס רש"ל ב"ח
 א מימרה דרב
 חסדא שבת קי"ז
 * שמות ט"ז ה'
 * שם כ"א
 * שם ה'
 ב שגלי לקטו ב"י
 מ"ח ממדרש
 מנחותא
 ג דרכי משה סי'
 רנ"ח
 ד נקמת הגדולה
 מ"ח ספי' רנ"ח
 ה סדר היום מ"ח
 טס
 ו טו"ש"ע

השלימו עד צאת הכוכבים צריך לנהוג כן לעולם בכל פעם שיארע בערב שבת משום שהוא כמו נדר וצריך שיתירו לו שלשה והוא שבשעה שהשלים בפעם הראשון היה בדעתו לנהוג כן לעולם או שהשלים ג' פעמים בערב שבת ולא התנה שיהא בלי נדר אבל מחמת שהשלים כמה פעמים כשאירע בחול אינו חשוב כנדר לענין שיצטרך להשלים כשאירע בערב שבת פ ויש חולקין בזה ואומרים שבתענית יום שמת בו אביו ואמו כשחל בחול בשנה הראשונה והשלים אז התענית בודאי היה בדעתו לנהוג כן לעולם לפי שלא עלה על דעתו לחשוב היאך יתנהג להבא כשיארע בערב שבת לפיכך הרי זה כנדר וצריך להשלים לעולם אף כשיארע בערב שבת וכן בתענית ימי מיתת הצדיקים וערב ראש חודש אם כשהתענה פעם הראשון בחול והשלימו היה בדעתו לנהוג כן לעולם או שהתענה והשלים ג' פעמים בחול ולא התנה שיהא בלי נדר הרי זה כנדר וצריך להשלים אף כשיארע בערב שבת וכן נהגו העולם (ואף על פי כן המיקל לעת הצורך כסברא הראשונה לא הפסיד):

רנ הכנת הסעודות לשבת וכו' ח' סעיפים:

א לעולם ישכים אדם לטרוח ולהכין צרכי שבת בערב שבת בבקר ורמז לדבר שנאמר * והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו משמע לאלתר שיביאו יבינו וההכאה היתה בבקר שנאמר * וילקטו אותו בבקר בבקר ובע"פ שהכין בהשכמה מצוה שיוסיף גם בבין השמשות ורמז לדבר שנאמר * והיה משנה (כלומר שיכינו שנית):

ב ויש לאדם למעט קצת בלימודו בערב שבת וכל שכן בשאר עסקיו כדי שיהא פנוי להכין צרכי שבת אלא אם כן הכין כבר ביום ה' או שיש לו מי שיכין לו:

ג ונוהגין בקצת מקומות שלא לקבוע ישיבה בערב שבת לפי שלימוד הישיבה הוא דבר שאין לו קצבה שרגילין לפלפל ושמא ימשכו הרבה בפלפולם ולא יהא להם פנאי אח"כ להכין צרכי שבת אבל מי ששולמד דבר שיש לו קצבה אם (א) רגיל ללומדו בכל יום אין לו לבטלו בערב שבת ואף דבר שאינו רגיל ללומדו בכל יום מכל מקום אם לומד עם רבים אל יבטלנו ואפילו כשולמד ביחיד אם הוא דבר שדרך ללומדו בערב שבת כגון פירוש רש"י מפרשת השבוע כמו שיתבאר בס' רפ"ה (סעיף ז') יכול ללמוד כדרכו ואם אח"כ לא ימצא לקנות אזי לא יקבע לימודו בבקר שהוא זמן שמוצא לקנות ואם לא ימצא לקנות אחר התפלה אזי יקנה בתחלה ואח"כ יתפלל ובלבד שיקרא קריאת שמע מקודם שמא יעבור זמנה עד שיקנה אבל התפלה נמשך זמנה יותר ואף שיש לחוש שמא יעבור גם זמן תפלה מכל מקום מצוה זו של הכנת סעודות שבת היא עוברת בודאי שאח"כ לא ימצא לקנות ומכל מקום אם הצבור מתפללין אל יפרוש מהם:

ד (ב) ו אפילו מי שיש לו כמה עבדים יש לו להשתדל להכין בעצמו צרכי שבת שכן

קונטרס אחרון

ואין חייבים למנוע מחמת איסור קל הזה מכל מקום הס לא רצו לדחות האיסור הזה:

(א) רגיל בו'. כן הוא משמעות לשון סדר היום שצמג"ח ומ"ש אח"כ או שלומד בו' היינו אפילו אם אינו רגיל בזה בכל יום דא"ל דהיינו אפילו דבר שאין קצבה דא"כ למה מנע לימוד הישיבה הרי לומד עם רבים ודוחק לומר ללומד עם רבים ולימוד הישיבה היינו הישיבה שלומד בצבורתם והם אינם נריכים להכין דא"כ למה אין קובעין ישיבה בקוטבאנדי"ל ודוחק לומר דכנסת הגדולה וסדר היום פליגי אהדדי:

(ב) אפילו מי בו'. עיין צריש פ"ז דקידושין דלגבי קידושי אשה מלוה בו יומר מצטלומו מהא דרצא ורב ספרא ומשמע דליכא חיובא צמילתא אלא יתרון מלוה צעלמא דומיא דקידושי אשה ועיין סי' רמ"ט דמלוה צעלמא משכחת לה אף בדבר שמוטר גמור מן הדין והרמב"ם ז"ל שכתב חייב בו' וכן משמע מלשון הטור ושו"ע (דלא כמג"ח) ולא הזכירו הא דרצא ורב ספרא כלל אלא למדו חיוב זה משאר אמוראי שזולו אח ענמם בל כך בקציעות בכל שבת ושבת מכלל דחיובא איכא צמילתא כמ"ש לקמן בסמוך ולכן הווקק לטעם אחר שזהו כבוד השבת ולא משום יתרון מלוה צעלמא מדלא הזכירו צממרא היאך היו נוהרים כן בשאר מלוה אלא בשבת בלבד שנטויו לכבדה צמאר והיו מחבדין אותה כל כך עד שקורין אותה כלה ומלכתא שלא מנינו כן בשאר מלוה וכבוד שבת הוא מלוה צפני ענמה למר מן החורה ולמר מדברי קבלה אצל בשאר מלוה לא נצטויו

נצטויו

(1) ריש סדר ער"ש: (2) רנ"א סק"ו: (3) מ"א ע"א: (4) סעיף ב': (5) ה"י: (6) סק"ב: (7) שבת קי"ט ע"א:

שכן הוא בכל ו
 ואין דרכו ליקו
 ולעשות שום דנ
 עושים בעצמם
 שהיה מחתך הי
 מהם שהיה מצי
 כלי החול ומכנ
 בערב שבת להו
 מגדים להראות
 בביתו שהוא מו
 מ ומהם ילמוד כ
 ה י יש לזוהר ג
 לאכילה ורמז
 לאתים ולמזמרו
 ו טוב לומר ע
 ז טוב יותר לק
 מגדים וכיוצא
 מאכלים הצריכים
 ח י יש לטעום ד
 רנא שלא ל
 א אסרו חכמים
 סימן ברכה לע
 אותו עליה לא נו
 בא
 ב יש אומרים ע
 ו יש אומרים ע
 נצטויו אלא שלא יהיו צ
 אפשר לו לקיים כלל יתר
 צ"ד סי' ר"מ ו אפ"ה
 שבת כמ"ש הרמב"ם סי' ו
 ושבת בודאי היו נוהרין
 היה חביב עליהם והיה
 שהיו מתעסקין בו בשאו
 ענג לפי שרצו לקיים עו
 המין שמתענג בו יותר
 להם רישא ושיבטוטא נמו

(8) סעיף י"ב: (9) שבת פ

הלבנות שבת רנ רנא

מז

שכן הוא בכל המצות מצוה בו יותר מבשלוהו ואפילו מי שהוא אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב להשתדל ולעשות שום דבר מצרכי השבת בעצמו שזהו כבודו של שבת וגדולי החכמים היו עושים בעצמם מלאכות שאינן לפי כבודם כדי להרבות בכבוד השבת יש מהם שהיה מחתך הירק דק דק בעצמו ויש מהם שהיו מבקעים עצים בעצמם ויש מהם שהיה מצית האור תחת העצים בעצמו ויש מהם שהיה מתקן הבית ומפנה כלי החול ומכניס כלים הצריכים לשבת ובעסק זה היה יוצא ונכנס תמיד בביתו בערב שבת להוציא כלי החול ולהכניס למשאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומיני מגדים להראות כבוד השבת שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו כאדם שמקבל את רבו בביתו שהוא מראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו ומהם ילמוד כל אדם לטרוח בעצמו ואל יאמר איך אפגום בכבודי כי זהו כבודו שמכבד השבת:

ה' יש ליוהר להשחיו הסכין בכל ערב שבת כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה ורמז לדבר והכינו את אשר יביאו ובתיבת את נרמז הסכין מלשון לאתים ולמזמרות ואומר וידעת כי שלום אהלך ודרשו חכמים זו השחזת סכין כי אם קהה הברזל ולא יוכל לחתוך אין זה שלום בית:

ו' טוב לומר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת וכן בכל מה שהוא עושה טוב לחשוב שעושה לכבוד שבת:

ז' טוב יותר לקנות בערב שבת מלקנות ביום ה' במה דברים אמורים במשקין ומיני מגדים וכיוצא בהם מדברים שאינם צריכים הכנה להכניס שיהיו ראויים להנאתם אבל מאכלים הצריכים עדיין הכנה טוב יותר לקנות ביום ה' כדי שיהיה לו פנאי הרבה לטרוח בהכנתם ולהתעסק בשאר צרכי שבת:

ח' יש לטעום התבשילים בערב שבת וטוב לטעום מכל תבשיל ותבשיל: רנא שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה ובו ה' סעיפים:

א' אסרו חכמים לעשות מלאכה בערב שבת וערב יו"ט מן המנחה ולמעלה וכל העושה אינו רואה סימן ברכה לעולם מאותה מלאכה שמה שמרויח בה מפסיד כנגד זה ממקום אחר אבל אין עונשין אותו עליה לא נדוי ולא ג' מכת מרדות כדרך שעושין לעובר על דברי חכמים לפי שלא החמירו כל כך באיסור זה ומכל מקום ג' גוערין בו ומבטלין אותו מלעשותה בעל כרחו:

ב' יש אומרים שאיסור זה הוא מן מנחה גדולה ולמעלה דהיינו משש שעות ומחצה ואילך ויש אומרים שהוא ממנחה קטנה דהיינו מתשעה ומחצה ואילך ולענין הלכה המיקל בדברי סופרים לא הפסיד הברכה:

לא

קונטרס אחרון

נצטוונו אלא שלא יהיו צויות עלינו וגם זה אינו נחשב למנוה צפני ענמה ועוד דלל מי שמורחו אומנתו וגרים זה ימנא ולילי כהני אמוראי אי אפשר לו לקיים כלל יתרון מנוה זו דמנוה זו יותר מבשלומו שהרי אסור לו להתעלל ממורחו לעשות מנוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כמ"ש צ"ד ס' ר"מ ופ"ה כולהו בני אמוראי ציטלו תורתן בכל שבת ושבת מכלל דחונת הגוף היא להתעסק דוקא בעלמנו משום שזהו כבודו של שבת כמ"ש הרמב"ם וכוון שהטעם הוא משום כבוד שבת די דבר אחד לבד כמ"ש הטור ושו"ע שצוה יכר כבודו ורצה ורצ ספרא בכל שבת ושבת בודאי היו נוהגין לעשות דבר אחד כיון שהוא חיוב גמור אלא שכשנודמן רישא לרצה ושיצטו לרצ ספרא כדפרש"י מוחן שמיין זה היה חביב עליהם והיה להם ענג ממנו כיון שבו הם מקיימין מנוה ענג שבת לכן בו היו מתעסקין בענמן ולא היה די להם בחיקון דבר אחר שהיו מתעסקין בו בשאר שבתות אף על פי שבעסק ההוא היו ג"כ יכולין לנאה ידי חובתן מכל מקום נחרו העסק בניין שמקיימין בו מנוה ענג לפי שרצו לקיים עוד יתרון מנוה דהיינו מנוה בו יותר מבשלומו ואותו יתרון מנוה בודאי שראוי לעשותו צימרון גוף המנוה דהיינו חיקון המין שמתענג בו יותר ושפיר דייק תלמודא מינייהו דמנוה זו כו' דאי משום חיובה להתעסק בענמן כמ"ש הרמב"ם עבדו הכי וכשלא נודמן להם רישא ושיצטו נתעסקו דבר אחר א"כ גם כשנודמנו להם למה נחרו דוקא בהם ולא נחרו דבר שהיו רגילין להתעסק בשאר שבתות ומכאן ילא להטור ושו"ע דנדבר אחד סגי דל"כ לא דייק מידי ודו"ק:

ל

(8 סעיף י"ב: 9) שבת פ"ל ה"ו: 10) שבת שם ד"ה מחרין:

שבת בפעם ולא אינו בזה השלים השבת ראש או צריך לעת שנתמך בבקר עמשות להכין אין לו שבת ואף ביחיד רפ"ה זמן יקרא לחוש שכ לא שבת זמן

ספרי הלבושים

לבוש החור

הוא לבוש השני מעשרה לבושי מלכות
אשר חבר הגאון מוהר"ר מרדכי יפה זללה"ה

וקרא שמו

לבוש החור

על שם הפסוק

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור וגו'

והוא כולל

כל הדינים הכלולים בחלק הראשון מטור האורח חיים
וטעמיהם והוא אשר קראו לבעל הטור סדר היום

[נוסח השער מהדפוסים הראשונים]

סימנים תכט - תרעו

מהדורה מחודשת מסודרת מחדש

באותיות מאירות עינים ברוב פאר והדר.

מוגהים ומתוקנים בהגהה מדוייקת עפ"י כל הדפוסים הראשונים
וכתבי יד. פיסוק וקיסוע מדוייק, והדגשת כל הלכה בנפרד
הוספת אלפי מראי מקומות ופענוח ראשי התיבות

ועליהם חונים

חיבור חדש של אלפי הגהות והערות ותיקונים

ממון הגאון הקדוש ר' אברהם אזולאי זעקללה"ה

בעל החסד לאברהם - זקנו של החיד"א

אשר הועתק מכתב יד קדשו בגליוני הלבושים

מלבושי יום טוב

להגאון רבי יום טוב ליפמאן הלוי העל"ר זעקל"ל בעל התוס' יו"ט

אל"ה רבה - אל"ה זוטא

לרבינו הגאון מוהר"ר אליה שפירא זעקל"ל אב"ד טיקטין

מעובדים מחדש בתיקוני אלפי טעויות,

ציוני אלפי מראי מקומות והגהות והערות

ובסופו ילקוט הערות והגהות מכתבי יד גדולי ישראל

ליגדל יותר והרי זה הוא נגמר ברייתו, אפילו הכי בוסר קרינן ליה ולא פרי, כיון שדרך רובן להיות גדול יותר. אבל אם הוא כביצה, אפילו אם יודעין בו שאם היו מניחין אותו באילן עד סופו היה גדול יותר, אפילו הכי כשר דנגמר פריו חשבינן ליה, שכיון שגדל עד כביצה עומד בו ריחו ומעמו כפרי גמור. ובגדלות אין בו שיעור למעלה, שאפילו הוא גדול הרבה עד שצריך לאוחזו * בשתי ידיו ב] כשר דהדר הוא א:]

פריו והתורה אמרה פרי עץ הדר שיהא נעשה פרי גמור וזה עדיין לאו פרי הוא, והוא שידוע שישאר בירקותו אפילו כשמשהין אותו זמן רב בתלוש, אבל ל אם ידוע בו שהוא חוזר למראה אחרון כשמשהין אותו בתלוש, נגמר פריו הוא וכשר אפילו עדרו בירקותו (יג):

כב שיעור אחרון קמן, פחות מכביצה פסול אפילו יש בו מראה אחרון, שעדיין בוסר הוא ולא נגמר פריו, והתורה פרי עץ הדר אמרה פרי דוקא, ואפילו ידעין ביה שאין סופו

תרמט דברים הפסולים בד' מינין, ובו ו' סעיפים:

א אין יוצאין בד' מינים הללו אלא א"כ הם שלו, דכתיב [וקרא כג, ט] ולקחתם לכם וגו', משלכם משמע שיהא שלו, רצה לומר של כל אחד ואחד כשיכרך עליו, אבל שאולין פסולין שאינן שלו, וכל שכן גנובים וגוילים שהם פסולים. ומטעם זה יש לזהר בזמן הזה ד שלא יקצין הישראל בעצמו אחד מן הד' מינים שבלולב לצורך לולבו, שסתם גוים גוזלים קרקע ישראל הם, ויש לחוש שמא קרקע זו בגזילה מישראל באת לידו של גוי, וקרקע אינה נגולה ואינה קנויה לגוי אפילו ביאוש, ואפילו הם גדלים בקרקע שלו כגון שידוע שמיד גוים באה לידו או ליד אבותיו, חיישינן ואין חילוק בזה בין ארץ ישראל או חוצה לארץ, לפיכך יניח לגוי לקוצצם ויקנה ממנו, דהוה ליה יאוש ושינוי רשות [א] (א): * הג"ה ועיין לעיל סימן תרמ"ז סעיף ג':

ב במה דברים אמורים כיום הראשון שהוא דאורייתא, דכתיב בהדיא בקרא ולקחתם לכם כיום הראשון וגו', אבל מיום

הראשון ואילך שהם דרבנן כמו שיתבאר לפנינו, יוצאים בשאולים, אבל בנגובים וגוילים אין יוצאין כל ימי החג, בין לפני יאוש בין לאחר יאוש שנתייאשו הבעלים ממנו, ואע"פ שקנאה ביאוש אין יוצאין בו, משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, ואסמכיה [סוכה כט ע"ב] אקרא דכתיב [מלאכי א, ג] והבאתם גזול את הפסח, איתקש גזול לפסח שהוא בעל מום, מה פסח לית ליה תקנתא להקריבו על גבי המזבח, אף גזול לית ליה תקנתא להקריבו אפילו ביאוש, והוא הדין בשאר מצות שאין לגזול תקנה, דהא צריך לברך עליהם והוה ליה מנאץ דכתיב [תהלים ג, ג] ובוצע ברך נאץ ה': * הג"ה ועיין לעיל סימן תקפ"ו סעיף ז' ונסמין כ"ה סעיף י"ב ונסמין י"א סעיף ו': דוקא כשלא קנהו עדיין בקנין אחר חוץ מן היאוש דיאוש בכדי לא קנה, אבל אם גזלו וקנאו בלא סיוע המצוה, כגון שגזל לולב (ב) * ושיפהו אחר שנתייאשו הבעלים, דהוה ליה יאוש ושינוי מעשה כשר

הגהות מוהר"א אזולאי

ב והמהודר הוא הכינוי. ג] אחרון המורכב אפילו שהורכב יחוד של אחרון בלימון, דלימון שמוציא הייחוד ההוא דוגמת אחרון, ואין הפרש ביניהם אלא שהחומץ שבתוכו מרובה, בטל ייחוד האחרון שהורכב בלימון אנגיה דאילן הלימון ולא אחרון הוא כלל, ואין יוצאין בו כמו שאין יוצאין בתפוח ורמון, מהר"ם אלשיך בס"ק ק"ו, ועיין סימן תרמ"ט דין ד'.

תרמט א] ועיין סימן תרס"ד י'.

א"ר זוטא

מצינו למימר דקני קודם באגידה ע"כ, משמע דמאגידה ואילך כיון שהוא התחלת המצוה לא קני למ"ד לולב צריך אגד, והוא הדין בדין ציצית, וכל שכן הוא כיון דבעינן טוייה לשמה הוי דומיא למקדיש בהמתו, אך קשה הא השיג הט"ז שם על מה שפירש ב"י דברי רמב"ם [ציצית פ"א ה"א] בגזול צמר ועשה ממנו חוטיץ דפסול משום דהוא שינוי החוזר לברייתו. וכתב הט"ז תמהתי על פה קדוש דאשתמיט ליה סוגיא דש"ס ר"פ הגזול קמא [ב"ק צג ע"ב] דמבואר שם דליבון הוי שינוי שאין חוזר לברייתו, וזה שגזול צמר ועשה מהם חוטיץ על כרחך כבר ליבנס, דבלא ליבון תחילה אי אפשר לעשות ממנו חוטיץ, עכ"ד בקצרה. ולכך פירש טעם הרמב"ם משום מצוה הבאה בעבירה, ובאמת שכן פירש

א"ר רבא

תרמט (סעיף א) ד **שלא יקצין וכו'**. ונאחרון נאץ ישראל הו"ל טבל, שנאמר ציד ישראל (ש"ס ר') נללל אשכנזי ס"י ב מג"א סק"ד). **אחרון** של ערלה ושל תרומה טמאה (ו) של טבל פסול, ושל דמאי כשר שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני שמומר לו לאכול (ו) דמאי. של תרומה ושל מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר (כלבו ס"י עב, מ ע"ד). ויתר דינים אלו נחבטו בס"י תרמ"ז סעיף ג': (סעיף ב) א ושיפהו וכו'. נחבטו בסמין י"א ס"ק (י"א) [ט] ונבאלה וט"א כן [סק"ט]. כתב רוקח נ"י רב, ריש הל' לולב א"ס לוקח

(יג) והב"ה פוסל אף בחזר מקצתו ואינו כשר אלא כשכבר חזר כולו למראה אחרון, וכ"כ עולת תמיד [סק"ד], אבל בנחלת צבי [סי"ק כא] מכשיר, וכן מבואר בלבוש, וכ"מ להדיא במהרי"ל [נה אחרון אות טז]:

תרמט (א) כל זה נתבאר לעיל סימן תרמ"ז:

76 (ב) **כ"ב** תוס' ור"ן פרק לולב הגזול, ומזה קשה על מ"ש לעיל סימן י"א ס"ק י' בשם ט"ז [שם סק"ה] דפסול בגזול צמר ועשה חוטיץ משום מצוה הבאה בעבירה, אמאי הא איכא יאוש ושינוי. וי"ל דכיון דשינוי הוא ע"י שנעשה חוטיץ, וק"ל דאם לא טוהה ציצית לשמן פסולין, וא"כ הוי השינוי כסיוע מצוה, וראיה לזה ממ"ש תוס' סוכה דף ל' [ע"א] ד"ה הא וכו' ובכוליה שמעתין דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה היכא דקני ליה

(סעיף כא) ל **אם ידוע וכו'**. ומכל מקום אין קומצין על זה א"ס לא שהתחיל מקצתו להיות מוריק ככרכוס, וכן כתבו כל אחרונים [מג"א ס"ק כג, ט"ז ס"ק יח], וללא כ"כ [ס"י ט], וכבר העליתי זה נבאלה וט"א [סק"ג יג]:

(סעיף כב) לא **בשתי ידיו וכו'**. ולשון הש"ע [סכ"ט] גדול כל שהוא, והיינו כמ"ש הר"ן [שם ע"א ד"ה ממני] ונגזלן אף שצריך ליטול על כספו י"א שכיון שאין מעכבין זה את זה בשים לו נוטל הלולב וא"כ נוטל האחרון:

יז שיעשנה מאהבת ה', לא לשום פניה ולא לשום הנאה שבעולם וגם שלא יעשנה כאלו הוא חייב בדבר ורוצה לפטר ממנה והיא עליו כמשא, אלא יעשנה מאהבה, שאפלו לא היה מצוה בה היה משתוקק לעשותה, לעשות נחת רוח להקדוש ברוך הוא, שרצונו בזה:

יח שיעשנה מיראה, ואפלו מצוות המשכלות כמו צדקה וכבוד אב, וגזל ועריות, שהן דברים שהשכל מחייב, לא יעשנה או יעזבנה מחמת שהשכל מחייב, אלא יעשנה או יעזבנה עבור יראת ה', שהוא צנה על זה (כדאיתא: "אל יאמר אדם אי אפשר בחזיר אלא אפשר ואבי שבשמים ציוה עלי").

76 יט חייב לקיים המצוה אפלו אם צריך לפזר על זה עשור נכסיו (א"ר בשם ר"י) ועד חמש, אבל יותר מחמש מנכסיו אין צריך לפזר אפלו מצוה עוברת. ודוקא במצנת עשה אבל לעבר על לא תעשה חייב לתן אפלו כל ממונו קדם שיעבר, כמו שכתוב: "ויבכל מאדך" (סימן תרנ"ו). ואם צריך לעקר מביתו לילך לעיר אחרת לקיים המצוה, צריך עיון (א):

כ כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה, תדרשנה, לפי שהיא כמת מצוה, שהמצוה מקטרגת ואומרת: כמה גרוע אנכי שנתעלמתי מפל וכל (ס"ח סימן ק"ה):

כא "מעלין בקדש ולא מורידין", דכתיב, (במדבר ט"ו): "את מחתות החטאים וגו' ניקדשו", רוצה לומר: פינן שפבר נתקדשו אסור להורידין. ולכן תשמישי קדשה נגנזין, כגון: מזוזה ותפלין ורצועותיהן, ותיק שלהם, וכל שפן כל תשמישי ספר תורה, אבל תשמישי מצוה, לאחר שנגמר מצנתן נזרקין, כגון: ציצית וספה, וכיוצא בהן. ומפל מקום יש לזהר שלא לעשות מהן תשמיש של גנאי. וכן טלית של מצוה

נשמת אדם

76 ג נ"ל דא"צ לעקר מביתו לילך לעיר אחר לקיים המצוה אפילו מצוה דאורייתא והיא עוברת כתיקת שופר ולולב, וראיה מהא דר"ה דף ל"ד ובש"ע סי' תקצ"ה היה לפניו ב' עירות באחת תוקעין ובאחת מברכין כו', ואי ס"ד שצריך לעקר ממקומו קשה האין ימצא עיר שמברכין ולא תוקעין והלא צריכין לעקר ממקומו לילך לעיר שתוקעין אע"כ דא"צ לעקר. ומיהו נ"ל דבמקום דאזיל ואתי ביומו מחויב לילך וכדאיתא בסוכה כ"ו ע"ב ועיין ריש סי' קס"ג במ"א וצ"ע. ומ"מ כמי שיש לו אשה או בנים נ"ל דודאי א"צ לעקר דירתו שהרי שמחה הוא ג"כ מ"ע מה"ת וקיי"ל אשה בעלה משמחה, ועוד מטעם אחר נ"ל דא"צ לילך מביתו דהא קודם י"ט לא חל עליו כלל המצוה עד י"ט ואז א"א לו לילך יותר מתחום ואעפ"י דקיי"ל שואלין ודורשין קודם שלשים יום לכל י"ט כמש"כ המ"א סי' תכ"ט וא"כ חל

שבלה לא יעשה הקדש שאר ספו שבתוכו. ויריעות ולא נקרא ארון ה שעשויי בחלל הפו הקדש, וכל שפן א ואם יש חזר כפי מת, אם אין מניח ספרים שחותרין חתכו בפעם הרא מה שאין פן פענ יתלו על תכשיטי לשם עכו"ם, וגם כב קימא לן פ נעשה, אף-על-פי ברש"י ובריי"ף שם), שניהם, אין העש העשה, כגון: מיך בפעם אחת. אבל בענין שלא ידחה אף-על-פי שאינו רשב"א שבת ריש פ ברצון". ודוקא פן הקל ממנו, אף-ע א', תוספות דבור הו אכל עשה דרבינ סעיף קטן ב):

כג אסור להוג תוספיו", ודוקא בשמיני עצרת, ו בתורה רק ז' ימי לישב בספה ולא

יוצא אסור
מביתו אסור

משה
קבל
תורה
מסיני

ספר

חיים לחג

חג המסכה

ניסן - ביעור חמץ - שמירת מצה
אבולת מצה - סיפור יציאת מצרים

הלכות מבווארים, על הלכות חג בחג נאמרים, אוהב ד' שערי ציון בשערים,
בדבר ד' זו הלכה בידורי דברים, ארוכים וקצרים, נושא ונתן מדברי ע"ם
ראשונים ואחרונים, ועד השולחן ערוך ונושאי כליו מחוברים, ואתו עמו
דעת גדולי האחרונים, המה מסודרים, ויורה חיים לחג לישרים

בעזרתו יתברך שמו ויתעלה ע"י

חיים קלמן גוטמאן

שנת
תשע"א
לפ"ק

גמר מצותה, כדמוכח במנחות (דף מ"ב ע"ב) דאינו מברך על כתיבתה לעשות תפילין עיי"ש. והגם דיש לפלפל על זה ולהוכיח דשפיר יש חילוק בין כתיבת ספ"ת לכתיבת תפילין, וראי' מדברי' המג"א (סימן ל"ב סק"י) דאפי' בנכתבו הפרשיות לשם של ראש, לא חשיבי אלא הזמנה ומותר לשנותם לשל יד, וטעמו דבתפילין עיקר מצותן הוא הנחתן. וכל זמן שלא נשתמש בהן קיי"ל (סימן מ"ב סעיף א') הזמנה לאו מילתא הוא, ואם היו חדשים מותר לשנות משל ראש לשל יד עיי"ש. אבל בס"ת כתבו האלי' רבה והמחצית השקל שם דהתחלת הכתיבה מיקרי מעשה, ואסור לשנותו מקדושה חמירא לקדושה קלה, והטעם דמיקרי מעשה כיון דמקיים מצוה בכתיבה, הרי דכתיבת תפילין לא חשיבי מצוה.

אמנם הא לאו מילתא הוא דבשו"ת נוב"י (מנינא יו"ד סימן קע"ד) מצדד, דגם בספר תורה כל זמן שלא קראו בה לא הוי אלא הזמנה לחודי', והעלה דכל זמן שלא נגמר כל הספ"ת שיהא ראוי לקרות בו ודאי ל"ה אלא הזמנה עיי"ש. הרי דלא תלי חדא באידך, ואע"ג דכתיבה מצוה הוא, אפ"ה לא מיקרי אלא הזמנה ולא מעשה, ורשאי להוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה. דדוקא אם נגמר הכתיבה, או שכבר קיים המצוה הוי מעשה, ואית ב' איסור הורדה. וא"כ י"ל דכתיבת תפילין נמי מצוה היא, ואפ"ה כ"ז שלא נשתמש בה מותר להורידה לקדושה קלה. עכ"פ אין להביא ראייה מכאן דהכנה לקיום המצוה חשיבי כמצוה עצמה, דכתיבת ספ"ת ותפילין שאני דהם עצמם מצוה.

ואחר העיון נראה דכל השתדלות לקיום המצוה אף דהוי רק הכנה חשיבי עוסק במצוה, דהלא תגריהן ותגרי תגריהן, ופי'

רש"י הלוקחין מהכותבים כדי למכור ולהמציאן לצריך להם, חשיבי נמי עוסק במצוה, מבואר דבכל ענין שממציא קיום מצוה ע"י מעשה השתדלות, קרי מצוה וחשיבי עוסק במצוה.

השבת אבידה חשיבי מתעסק במצוה

ויש לבאר דין זה עפ"י דברי הנימוקי יוסף (נ"מ דף ל' ע"א) הידועים, שהקשה למה לי טעמא דאין כהן מחזיר אבידה בבית הקברות, משום דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, הא בעידנא דקא עקר ליי ללא ומטמא את עצמו, אכתי לא מקיים עשה דהשבה עד דמהדר ליי לבעל האבידה. ות"י דבשעה שמתעסק במצות השבה, קיים העשה. ולפיכך המחזיר אבידה בבית הקברות, הילוכו לשם בשביל הבאת האבידה, חשיבי קיום עשה דהשב תשיבם, ואמרינן עשה דוחה ל"ת. ואף דאין ראי' גמורה ממצות השבת אבידה, דהרי מצינו בשומר אבידה שצריך לנער האבידה חשיב עוסק במצוה, ופטור למיתן ריפתא לעניא, ואע"ג דעדיין אינו עוסק בהשבתה. ועל כרחך דמצות השב תשיבם הוא חובה על המוצאם ששיב השבה מעליא, ומשו"ה כל ענין הצריך להאבידה שפיר מיקרי קיום העשה, ואין ראי' מזה לשאר מצות דהשתדלות והכנה להמצוה מיקרי מצוה.

ד הכנה והשתדלות להמצוה מצוה

(ג) **ומצאנו** לרבותינו גדולי אחרונים דסברי דהשתדלות למצוה הוה מצוה, עיין בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן רס"א) דס"ל דהשתדלות לקיום המצוה הו"ל מצוה דרבנן, ועי' בלשונו בס"י מ"ה (ד"ה ונלטה), שכת' ונראה הא דאמרינן העוסק במצוה פטור מן המצוה, לאו דוקא עשיית המצוה ממש,

אלא אפי' ההליכה ולהביאה לידי גמר וכן נראה דעת החי הארכנו (נמלק א' ד סוכה, דבספר חקרי ל ל"ח) ס"ל דהשתדלות נכלל בהמצוה עצמה השתדלות לקנות ע שישמע קול שופר ע מצות שופר. וכן ביא (יו"ד סימן נ"ו), והבי' דמכשירי מצוה דו המכשירין הם חלק שבו

ויש לעשות סמוכין בהבאת ביכורי דכשהגיעו לירושלי שבירושלים עומדים בשעתה. וכתב שם עומדים מפני נושאי נושאי תינוק לברית (יו"ד סימן סס"א סק" דבר מצוה שאדם הוי לפניו ע"כ. [וציין ל מילה כ

חזינן מזה דהשתדל כמו הבאת תי ביכורים שעומדים דעיקר מצותו היא ה הוי חביבה מצוה מיקרי. וכן דעת כ ההשתדלות למצוה ה הוי חלק המצוה וחי או דהוה - רק מצ ההשתדלות לצורך

ממציא לעצמו שיוכל לקיים מצות אכילת מצה, חשיבי מצוה, ושפיר אמרינן גביה מצוה בו יותר מבשלוחו.

→ מצוה בו יותר מבשלוחו במי שתורתו אומנתו

(ד) ואכתי יש לדקדק במה שכתב המג"א הנ"ל דהן בטחינה והן באפ"י יש להשתדל בעצמו, מטעם מצוה בו יותר מבשלוחו. דשם בסי' ר"נ הנ"ל חולק בשו"ע התניא (קו"א ס"ק ז') על טעם המג"א דהחויב להכין בעצמו צרכי שבת הוא מדין מצוה בו יותר מבשלוחו, וכדמצינו כן בכל מצוות התורה. דלא מצינו בגמרא אצל שאר מצוות היאך היו נזהרין לעסוק בעצמם, אלא ע"כ הך דינא אינו אלא בשבת בלבד שנצטוינו לכבדה מאוד, וכבוד שבת הוא מצוה בפני עצמה. אבל בשאר מצוות אין חובה לעשות בעצמו, ולא נצטוינו אלא שלא יהיו בזויות עלינו. ועוד דדין מצוה בו יותר מבשלוחו אינו אלא יתרון מצוה, ואיננו מצוה בפני עצמה, וכל מי שתורתו אומנתו וגריס בה יומם ולילה כהני אמוראי, אסור להתבטל מתורתו כדי לקיים יתרון מצוה זו, שהרי אפשר לעשותה על ידי אחרים, ואפ"ה כולוהו הני אמוראי ביטלו תורתן בכל שבת ושבת, שמעית מינה משום דחובת הגוף היא להתעסק דוקא בעצמו, משום שזהו כבודו של שבת.

זהו דילפינן בריש פ"ב דקידושין דמצוה לקדש אשה בעצמו יותר מע"י שליח, מהא דרבא מחריך רישא רב ספרא מלח שיבוטא לכבוד שבת, ולכאורה מאי ראי' מייתא מהתם דחובת הגוף הוא לכבד השבת, אבל מצות קידושי אשה שפיר יכולים לקיים על ידי אחר. ביאר שם בשו"ע התניא דבדואי בלאו הכי היו נזהרין בכל שבת ושבת, לעשות

אלא אפ"י ההליכה והעסק במצוה לקנותה, ולהביאה לידי גמר נמי בכלל עיי"ש ראיתו. וכן נראה דעת החיי אדם (כלל ס"ה). וכבר הארכנו (נחלק א' דף נ"ט) גבי חיוב בניית סוכה, דבספר חקרי לב (מ"ג הלכות שנועות סימן ל"ח) ס"ל דהשתדלות לקיום מצוה דאורייתא, נכלל בהמצוה עצמה שציוותה התוה"ק, כגון השתדלות לקנות שופר, וכן לילך למקום שישמע קול שופר שהיא מה"ת, ונכלל בקיום מצוות שופר. וכן ביאר עד"ז בשו"ת דברי יואל (יו"ד סימן נ"ו), והביא ראי' משיטת ר' אליעזר דמכשירי מצוה דוחה שבת, ועכ"ה דגם המכשירין הם חלק מהמצוה ומש"ה דוחה שבת עיי"ש.

← **ויש** לעשות סמוכין לדין זה ממה דמצינו בהבאת ביכורים (ניכויס פ"ג מ"ג), דכשהגיעו לירושלים כל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לכבודם, דחביבה מצוה בשעתה. וכתב שם הבטרנורא ומטעם זה עומדים מפני נושאי מטה שהמת בה, ומפני נושאי תינוק לברית מילה ע"כ. וכת' הטו"ז (יו"ד סימן שס"א סק"צ) וז"ל נ"ל ללמוד דבכל דבר מצוה שאדם הולך ומתעסק בה יש לעמוד לפניו ע"כ. [נציין לזה בהגהות רע"א הלכות מילה סימן רס"ה].

← **חוינן** מזה דהשתדלות לצורך קיום המצוה, כמו הבאת תינוק לברית מילה, והבאת ביכורים שעומדים מפניהם בירושלים, אע"ג דעיקר מצותו היא הבאתו למקדש, מכל מקום הוי חביבה מצוה בשעתה, אלמא דמצוה מיקרי. וכן דעת כולוהו רבנן הנ"ל דסברי דהשתדלות למצוה הוי מצוה, רק נחלקו אם הוי חלק המצוה וחיוב השתדלות הוא מה"ת, או דהוה רק מצוה דרבנן. לפי"ז כל ההשתדלות לצורך עשיית מצוה, דבזה הוא

דבר אחד לכבוד שבת כיון שהוא חיוב גמור, אלא כשנזדמן להם מין שהי' חביב עליהם ביותר להתענג מזה בשבת, בחרו להתעסק במין זה דוקא שמקיימין בו מצות עונג, לפי שרצו לקיים עוד יתרון מצוה דהיינו מצוה בו יותר מבשלוcho, וראוי לעשותו ביתרון גוף המצוה דהיינו תיקון המין שמתענג בו יותר, ושפיר דייק תלמודא מינייהו דמצוה בו יותר מבשלוcho עכ"ד בתו' ביאור קצת.

הרי שחולק על המג"א דהא דאמרינן מצוה בו יותר מבשלוcho הוי רק יתרון מצוה, ומי שתורתו אומנתו אסור לו לבטל מתלמוד תורה בשביל זה, שהרי אפשר לקיים ע"י אחרים. (עי' גרמי יוסף או"ס סי' ל"ט), ודוקא במצוה דחובת הגוף ומונח אקרקפתא דגברי, שאי אפשר לקיימו ע"י שליח כמו כל מצות שבגופו, (עיין שו"ת חת"ס או"ס סימן ט"ו וסימן פ"ד וסי' ר"א ונקטוה"ס תו"מ סימן שפ"ו). משו"ה דוקא בהכנה לכבוד שבת, מצינו דאמוראים שהיו תורתם אומנתם קיימו זה בעצמם, אף שאפשר לקיימו ע"י שליח משום דהו' מצוה שבגופו. משא"כ בשאר מצות, כגון לקדש אשה, מי שתורתו אומנתו צריך לקיימו ע"י שליח, ודוקא במי שאין תורתו אומנתו אמרינן מצוה בו יותר מבשלוcho. [ועי' בשו"ת מהר"ם שי"ק (אנכע"ו סי' א') ליישב כעין זה מה שמצינו בבן עזאי שאמר נפשו חשקה בתורה ומנע א"ע מפריה ורבי', ופסקה הרמב"ם בפט"ו מהל' אישות. ועי' עוד בשו"ע התניא (הל' מ"ט פ"ג נקו"א סק"א) מש"כ ליישב דברי הרמב"ם].

ולפי זה הדבר טעון ביאור אמאי מצינו הכא דאנשי מעשה, והיינו הני אמוראי דכתבו בירושלמי, הלכו בעצמם לטחינת החיטים. וכן בעשיית המצות, היאך כתבו שהרא"ש הלך לעסוק בעצמו באפיית המצות, ובודאי ה' תורתו אומנתו. ולדעת השו"ע

התניא אין מבטלין תלמוד תורה משום מצוה בו יותר מבשלוcho, דהרי אפשר לקיים על ידי אחרים, ובודאי אין הלישה והעריכה וכל שכן הקצירה והטחינה מצוה שבגופו, כמו בכבוד שבת, ומנא לן דמבטלין בשביל זה מתלמוד תורה.

מצות מצה השיבי עשייתה חלק מהמצוה

ל(ה) ונלענ"ד עפ"י ד האלי' זוטא (סימן מרמ"ט סק"צ) שכתב לחדש, גבי ציצית כיון דהצריכה תורה טווי' לשמה, ואם לא טווה הציצית לשמן פסולין, הוי תחלת הטווי' כהתחלת המצוה עיי"ש. ה"נ בנידון דידן כיון דצותה תורה ושמרתם את המצות, ובעינן שהמצות יהא נאפה לשמה, ולדעת הרבה פוסקים מצוות ושמרתם הוא משעת הטחינה כמו שנתבאר לעיל, שפיר הוי שעת עשיית המצה כהתחלת המצוה, והוי קצת חובת גופו בהשתדלות תיקון עשייתה יותר משאר מצות.

והעיקר נראה בזה כמ"ש בביאור הגר"א (סי' ת"ס סעיף ז') על האי דינא דהרא"ש היה משתדל במצות מצוה. וכתב הגר"א עי' מג"א, ור"ל דהמג"א ביאר משום טעם מצוה בו וכו'. והוסיף הגר"א דבפ' ערבי פסחים אמרינן מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה וכו' ע"כ. משמע דלעסוק בעצמו באפיית מצות חלק מהמצוה הוא, דזהו דרכו של עני לאפות בעצמו, וזה עצמו זכר להשיעבוד, מה"ט איכא חיובא יתירה לעסוק בעצמו באפיית המצות.

שוב ראיתי בגהות מיימוני (פ"ה מהל' חומ"ל או' ז') שהביא מה דאי' במכילתא משארותם צרורות בשמלותם על שכמם, [והביאו קצת רש"י ז"ל בפ"י החומש] ר' נתן אומר וכי לא ה' להן בהמות, אלא שהיו ישראל מחבבין את המצות, וילכו ויעשו בני

ישראל ליתן שכ
אדם יטרח בעצ
דבמצות מצה
בעצמו לזכו

יש חלק במצו

וברוך זה יעל
שיש

בשו"ע. דבסימן
כתב רמ"א ואנש
אל מקום הרחיינ
קמחיהם. אבל ה
בעצמם את החינ
אבל בסימן ת"ס
במצות מצוה,
העוסקים "ומסי'
לכל אדם לעשו
הרי שבעצמו
העריכה, ומאי ע

ובלפי מה שו
דלרוב ו
סגי בגדול עומ
דעיקר השמירה
יבא הקמח לידי
יש ב' דרכים בע
צריך לשמה, או
מתייחס אלא
דבפעולתו מונע

ולפי זה אתי
מטחינה,

ישראל ליתן שכר להליכה ולעשי, לפיכך כל אדם יטרח בעצמו ויתקן במצות ע"כ. הרי במצות מצה איכא חיובא יתירה לעסוק בעצמו לזכר שעשו ישראל במצרים.

יש חלק במצה בין מלאכות קודם לישא - ואחר לישא

ובדרך זה יעלה בידינו ליישב על נכון, מה שיש לדקדק בשינוי הלשונית בשו"ע. דבסימן תנ"ג לענין טחינת החיטים, כתב רמ"א ואנשי מעשה רגילים לילך בעצמם אל מקום הרחיים, "לראות" הם בעצמם טחינת קמחיהם. אבל הטחינה עצמו לא מוזכר דטחנו בעצמם את החיטים, רק אחרים טחנו בשבילם. אבל בסימן ת"ס איתא, שהרא"ש היה משתדל במצות מצוה, ועומד על עשייתן ומזרו העוסקים "ומסייע בהן בעריכתם", וכן ראוי לכל אדם לעשות להטפל הוא בעצמו עכ"ל. הרי שבעצמו עסק בעשיית המצה כגון העריכה, ומאי שנא טחינה דלא עבדו בעצמן.

ובלפי מה שהארכנו לעי' בבאר רחובות, דלרוב הפוסקים בעת קצירה וטחינה, סגי בגדול עומד ע"ג עכו"ם הקוצר וטוחן, דעיקר השמירה הוא בשמירה מן הצד שלא יבא הקמח לידי חימוץ. אבל אחר נתינת המים יש ב' דרכים בשמירה לשמה, או דעצם העסק צריך לשמה, או כמ"ש החת"ס דהשמירה אינו מתייחס אלא להעוסק בהעיסה עצמה דבפעולתו מונע את החימוץ, ואליו מתייחס השמירה.

ולפי זה אתי שפיר דבסי' תנ"ג דמיירי מטחינה, דמצוות השמירה הוא לשמרו

מחימוץ, ובעמדם שם לראות בעת הטחינה יוצאין בזה מצוות שמירה. משא"כ אחר שכבר בא המים לתוך הקמח, דקיום מצות שמירה היא דוקא ע"י העסק בגוף העיסה, קיימו מצוה בו יותר מבשלוחו, ע"י שסייעו בעריכתן.

ולפי"ז היטיב אשר דיבר בקדשו בספר הק' נועם אלימלך (פרש"י קדושים עה"פ וכרמך) בא"ד וז"ל וכשהאדם נגמר בעבודתו, וכל אבריו הגשמיים כבר מקודשים ומוכנים לעבודה, לדבקה בו באמת בלי שום מניעה מהם כלל, אז אי"צ כלל לעשות המצוה בגופו ממש. דהיינו למשל לעשות סוכה בידיו ממש כדי לייגע גופו בעבודה, כי כבר גופו מקודש, אלא צריך לקיים המצוה שהוא לישב בסוכה, ותעשה המצוה ע"י מי שצריך עדיין לקדש איבריו. או לטחון חיטים לפסח, הטחינה גופא אינו צריך ע"י צדיק גמור, כ"א קיום המצוה ההיא בלא העבודה וכו' עכ"ל קדשו.

ולדברינו הנ"ל אתי שפיר אליבא דהלכתא, דבטחינה וכן בקצירה "השמירה" הוא המצוה ולא עצם הקצירה והטחינה, מש"ה סגי לקיים חלק זה ע"י השמירה, והיגיעה לקצור ולטחון יכול לקיים ע"י אחר. אבל מלישה ואילך אפי' צדיקים גמורים מקיימים בעצמם, כדחזינן להרא"ש שבעצמו סייע לעריכת העיסה, דהעסק עצמו הוא המצוה.

ובהגדת דברי חיים כתוב לאמור דמרן הק' זי"ע טחן בעצמו החיטים, וכן זכיתי לראות להרה"ק מריבניץ זצ"ל בעיר מאנסי שהתאמץ בכל כוחו לטחון קצת חטים.

מצוה
ל ידי
שכן
כבוד
למוד

מצוה
למ"ט
ציצית
לא
טווי
כיון
בעיני
הרבה
טחינה
ששית
גופו
מצות.

א (ס'
דא"ש
א ע'
מצוה
סחים
אשתו
בעצמו
דרכו
זכר
לעסוק

מומ"י
כילתא
שכמס,
ר' נתן
שהיו
שו בני

מצות בניית סוכה, זמן בניינה [בשיש שבת בין יום הכיפורים לסוכות]

בניינה גם כן מצוה, נוסף על המצוה של ישיבה בסוכה, ונבאר בס"ד שורש פלוגתתם.

מצוה להתעסק בסוכה מיד אחר יום הכיפורים

→ **דעת הסוברים דאיכא מצוה בבניית סוכה, אבל אינו מצוה מיוחדת**

הנה כתוב בתורתינו הקדושה (ויקרא כ"ג מ"ז) בסוכות תשבו שבעת ימים, ובקרא אחרונא כתיב (דברים ט"ז י"ג) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים. וביאור מה שכתוב "תעשה לך" יש לפרשו בשני אופנים, א) שהוא ציווי שיעשה ויבנה סוכה, והיינו דמלבד מן המצוה של ישיבה בסוכה דכתיב בקרא בסוכות תשבו, יש מצוה נוסף שיבנה לו סוכה לצורך החג. או יש לומר דהכוונה שיקיים מצוות החג, דהיינו לישב בסוכה ולשבות ממלאכה, ולקרא מקרא קודש, ולכבדו בכסות נקיה וכו'. ולפירוש זה נמצא דליכא מצוה מיוחדת בבניית הסוכה. ולשון הקרא "חג הסוכות" תעשה לך משמע כפירוש הב', דהכי קאמר שיעשה היו"ט של חג הסוכות, כלומר על ידי שיקיים בו מצוותו. וכמו היום טוב של ראש השנה דעל ידי שאנו מקיימין בה מצות שופר מיקרי יום תרועה, כמו כן ימי יום טוב של סוכות בזה שמקיימין בה מצות ישיבה בסוכה נקרא חג הסוכות, והיינו דקאמר חג הסוכות תעשה לך היינו שתקיים מצותיו.

→ **ועל כל פנים איכא נפקא מינה בין ב' הפירושים בקרא דחג הסוכות, אם איכא מצוה מיוחדת לבנות לו סוכה לחג הסוכות.**

(א) כתב הרמ"א (סי' תרכ"א ס"א) וז"ל ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כיפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה עכ"ל. ומקור הדין הוא בדברי המהרי"ל (הל' סוכה סי' א') הובא בדרכי משה (שס ס"ק א') וז"ל עיין לעיל (סי' תרכ"ד ס"ק ז') דמצוה להתחיל בעשיית הסוכה מיד במוצאי יום הכיפורים, וכתב מהרי"ל מיד לאחר יום הכיפורים יעשה הסוכה, ואפילו הוא ערב שבת דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה עכ"ל.

ובשו"ת אבני נזר (סי' מנ"ט ונסי' תק"ח) כתב לחדש בדין אם חל שבת בין יום הכיפורים לחג הסוכות, שיש חיוב לבנות הסוכה קודם שבת דוקא. כלומר דמשמעות דברי הרמ"א הוא דלא הוי חיובא להתחיל בשעיית הסוכה במוצאי יום הכיפורים, רק דאיכא מצוה בדבר. ולזה חידש האבני נזר דבשנה שחל שבת ביניהם אף חיובא איכא לבנות הסוכה מקודם השבת, ומשום דאין מעבירין על המצוות.

זיען כי האבני נזר קיצר קצת בדבריו לבאר טעמא דמילתא, ועל כן נאריך בס"ד לבאר חידוש זה. ואגב נבאר עוד כמה עניינים הנוגעים לזה באריכות בעזהשי"ת. ונקדים תחלה מה שנחלקו גדולי האחרונים בענין בניית הסוכה לצורך מצות סוכה, אם הוה עצם

סוכה חיים - חלק א
בניית סוכה - חלק א

ומצינו בזה ג' שיטות בדברי גדולי האחרונים. (א) הנה בשו"ת דברי יואל (יו"ד סי' נ"ז, וסי' פ"ד לו' ד') כתב לבאר באריכות לענין כל מצות עשה שחיובה רמיא על האדם לקיימה, דאיכא חיוב דאורייתא להשתדל אליה שיוכל לקיימה, ואף דלא כתבה התורה הק' במפורש רק החיוב לקיים המצוה, אפילו הכי סברא הוא שחייב גם בההשתדלות עליה. והיינו דהסברא נותן שלא היה ציווי התורה דרק אם יפול השופר לתוך ידו יתקע ואם לאו יפטור מלקיימה, או אם ימצא סוכה בנויה אז ישב בה, ולא באופן אחר. אלא ודאי דהכוונה הוא שצריך להשתדל לבנות סוכה, ולטרוח להביא לו שופר כדי שיהיה בידו ויוכל לקיימו בזמנה, ואם לא עשה סוכה ולא הביא שופר ביטל מצות עשה וכו'. והביא ראייה לזה מהא דקאמר (שנ"ט ק"ל"א ע"א) ר' אליעזר דמכשירי מצוה דוחה שבת ויליף לה מקראי עיי"ש, הרי דמכשירי מצוה חיובו מן התורה הוי. ואף דלא קיימא לן כוותיה דר' אליעזר דמכשירים דוחין את השבת, דרבנן פליגי עליו וסברי דאינו דוחה את השבת. מכל מקום נלמד מדבריו דמכשירין הם נמי מדאורייתא, ובזה ליכא פלוגתא, ולכולי עלמא חיובא מן התורה איכא אף במכשירי מצוה. [ובדברי חתם סופר בשו"ת (או"מ סי' קנ"ט) שכתב בתוך דבריו דעושה איזמל למילה אפילו נטפל למצוה לא הוי ע"כ צריך עיון].

וכתב [בדברי יואל] שם בתוך דבריו בזה"ל "ואף שלא הוזכר בתורה הק' בענין סוכה אלא ישיבת סוכה, מכל מקום בודאי דהכוונה הוא לבנות הסוכה מקודם, ולטרוח ולהביא שופר שיהיה בידו לקיימו". וחזינן מלשונו דדעתו דאין שום חיוב בהשתדלות לבנות סוכה, יותר מההשתדלות עבור שאר מצוה, ומבואר דסובר בפירוש הפסוק הנ"ל דחג הסוכות תעשה לך, דהיינו עשיית וקיום

מצות חג הסוכות וכאופן הב'. ולפי זה מי שיש לו סוכה בנויה אין שום מצוה שיתעסק בבנינה, וכן אם חבירו בונה לו סוכה אין צריך שיעשהו שליח, דאין עצם הבנייה מצוה. ורק באין לו סוכה לישב בתוכה, מצוה עליו להשתדל לבנותה כדי שיוכל לקיים מצות ישיבת סוכה בחג, וכמו שחייב להשתדל בשאר כל המצות שיוכל לקיימה.

וכן נראה מדברי מרן החתם סופר (שו"מ יו"ד סוף סי' רע"א ד"ה ופעין זה) דליכא מצוה מיוחדת בבניית הסוכה שכתב וז"ל [דבמצות] סוכה כתיב בסוכות תשבו, ואין העשיה מצוה, והאי דכתיב חג הסוכות תעשה העשייה קאי אחג ולא אסוכה, ולא נעלמו ממנו דברי הש"ס (סוכה ט' ע"א) תעשה לך לשם חובך (פי' שיעשה ויגנה הסוכה לשמה ע"ש), מכל מקום לא משמע פשטא דקרא דקאי אסוכה וכו' עכ"ל. הרי דסבירא ליה נמי דליכא מצוה מיוחדת להשתדל לבנות סוכה יותר משאר מצות עשה, ומשמעותיה דקרא על קיום המצוה של ישיבת סוכה בחג הסוכות, אף דילפינן מקרא דיני עשיית הסוכה זהו מייחוד לשון הכתוב, אבל משמעות הקרא הוא על הישיבה בסוכה בלבד. וכן כתב המנחת חינוך (מצוה ה' שחיטת קרבן פסח, או' י"ג) עיין שם. [ועיין לשון המרדכי (סוכה סי' תשס"ט, הונא גימט יוסף סי' תרמ"א) לענין ברכת שהחיינו על הסוכה שכתב בתוך דבריו וז"ל והאידינא לא מברכינן שהחיינו אעשיית סוכה כמו שעשו בימי החכמים התנאים ואמוראים (שם מ"ו ע"א). ויש לומר לפי שאז כל אחד ואחד עשה [סוכה] לעצמו, לפיכך היה מברך, אבל עתה שאחד עושה לק', אין נראה שיברך העושה, והשאר לא יברכו וסומכין אהא דאמרינן וכו' (שם) רב כהנא מסדר להו אכסא דברכתא וכו' עכ"ל. ולכאורה משמע מזה דסבירא ליה נמי כסברא זו, דאין חיוב לבנות סוכה לעצמו, דאם לא כן כיצד

קאמר דאחד בנוי שיש לומר דמאה להם הו
ועיין בספה"ק ו
קדושים ע"ה
כשאדם נגמר בע
מקודשים וכו' בא
אינו צריך לעשות
למשל לעשות ס
גופו בעבודה וכו
ההוא לישב בסו
ע"י מי שצריך ה
חיטים לפסח, הט
צדיק גמור, כי או
וכו' עכ"ל. חזינן
הסוכה מצוה מיו
בקיום המצוה כמ
הוא מצוה מיוחד
גמור צריך לקיי
סוכה דאף מי שו
גוף המצוה. וכו
דמצינו בגמרא (נ
ע"א) דרבא מלח
התניא (סי' ר"ג
שבת הוי מצוה
דזהו כבודו של
האמוראים בעצמ
באורן. ואם כן
היה מצוה מיוחד
שייך לומר דצדי
בעשייתה, ועל
בהשתדלות עשי
עשה, משום הכ
צריך להם י

ובגוף דבריו ש
דבכל מ